

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Radka Rešovská

ÚČASTNÍCI CIVILNÉHO KONANIA

Diplomová práca

Vedúci diplomovej práce : doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra občianskeho práva

Dátum vypracovania práce : apríl 2011

„Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému Účastníci civilného konania vypracovala samostatne, všetky použité pramene a literatúra boli riadne citované a práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.“

V Prahe dňa 8.4.2011

Obsah

1.Úvod.....	4
2.Subjekty civilného konania.....	6
3.Vymedzenie pojmu účastníka konania.....	9
3.1.Pojem účastníka konania.....	9
3.2.Účastníci sporového konania.....	11
3.3.Účastníci nespоровého konania.....	12
4.Predpoklady účastenstva.....	16
4.1.Spôsobilosť byť účastníkom konania.....	16
4.2.Procesná spôsobilosť.....	19
5.Zastúpenie.....	23
5.1.Obecný výklad	23
5.2.Zastúpenie na základe zákona.....	23
5.3.Zastúpenie na základe rozhodnutia súdu.....	24
5.4.Zastúpenie na základe plnej moci.....	25
6.Zásada rovnosti a procesné práva a povinnosti účastníkov.....	29
6.1.Zásada rovnosti.....	29
6.2.Procesné práva a povinnosti účastníkov.....	31
7.Spoločnosť účastníkov.....	33
8.Pristúpenie a záměna účastníkov.....	37
8.1.Pojem.....	37
8.2.Pristúpenie účastníkov	37
8.3.Záměna účastníkov.....	38
8.4.Spoločné rysy pristúpenia a záměny účastníkov.....	39
9.Procesné nástupníctvo.....	41
9.1.Obecne.....	41
9.2.Procesné nástupníctvo podľa § 107 o.s.ř.....	41
9.3.Procesné nástupníctvo podľa § 107a o.s.ř.....	44
10.Vedľajšie účastenstvo.....	47
11.Hlavná intervencia	51
12.Záver.....	53
13.Zoznam bibliografických odkazov.....	56

1. Úvod

Témou predkladanej diplomovej práce sú účastníci civilného konania. Účastníci konania patria spoločne so súdom k obligatónym subjektom civilného procesu. Subjekty civilného procesu, ako jeden z jeho pojmových prvkov, majú v procese nezastúpiteľnú úlohu, pretože pomocou nich sa celý proces utvára. Sú oprávnené činiť procesné úkony, prostredníctvom ktorých konanie významným spôsobom ovplyvňujú a za týmto účelom sú vybavené množstvom procesných práv a povinností.

Otázka účastenstva patrí k základným otázkam civilného práva procesného. Civilný proces nie je mysliteľný bez účastníkov konania, teda bez tých, o ktorých právach a povinnostiach sa v konaní jedná a rozhoduje. K jedným z hlavných účelov civilného procesu z toho dôvodu patrí zaistenie ochrany práv a oprávnených záujmov jeho účastníkov.

Civilný proces, ktorý je možné charakterizovať ako postup procesných subjektov s cieľom poskytnúť ochranu prevažne vzťahom súkromnoprávnej povahy, sa delí na niekoľko druhov. Občianský súdny rád rozoznáva konanie nachádzacie, zmierovacie, zaist'ovacie, vykonávacie a tiež konanie vo veciach, o ktorých bolo rozhodnuté iným orgánom. V tejto práci sa sústredím na právnu úpravu účastníkov konania nachádzacieho, ktorá je kľúčová aj pre ostatné druhy civilného procesu.

Cieľom mojej práce je poskytnúť obraz nielen o tom, akú úlohu zohrávajú účastníci v občianskom súdnom konaní, ale aj o konkrétnych právnych inštitútoch, ktoré zásadným spôsobom ovplyvňujú ich právne postavenie. Po vymedzení samotného pojmu účastenstva a rozbere jednotlivých definícií účastníkov konania, sa budem venovať predpokladom, ktoré musia byť splnené, aby sa určitá osoba vôbec mohla stať účastníkom konania, prípadne mohla v konaní samostatne jednať. Ďalej by som sa chcela zamerať na ústrednú zásadu civilného procesu, ktorá sa premieta do postavenia účastníkov konania, a to zásadu rovnosti účastníkov. Táto zásada je súčasťou práva na spravodlivý proces a pri charakteristike postavenia účastníkov konania nemôže chýbať. Ďalšími procesnými inštitútmi, ktorých rozbor je v súvislosti s účastenstvom nevyhnutný, sú inštitúty spoločenstva účastníkov konania, ich pristúpenia, zámenny, zmeny, hlavná a vedľajšia intervencia.

Pri analýze vyššie spomínaných procesných inštitútov budem vychádzať v prvom

rade z ustanovení občanského soudního řádu, který sa, ako základný prameň civilného práva procesného, snaží o komplexnú úpravu celého odvetvia. Mojim zdrojom pri spracovaní tejto témy budú tiež odborné publikácie, ktoré umožňujú hlbšie nahliadnutie do jednotlivých procesných inštitútov týkajúcich sa účastenstva a pomáhajú pochopiť vzájomné súvislosti medzi nimi. V neposlednom rade budem v práci čerpať z početných rozhodnutí súdov, ktoré sa týmto otázkam podrobne venujú.

Diplomová práca je spracovaná podľa právneho stavu ku dňu uzavretia rukopisu, tj. 8.4.2011.

2. Subjekty civilného konania

Vymedzenie subjektov konania patrí k základným otázkam každého právneho odvetvia. Občianske právo procesné je samostatné právne odvetvie, ktoré samostatne vymedzuje okruh subjektov občianskeho súdneho konania. Patria sem jednak subjekty, ktoré sa musia nevyhnutne vyskytovať v každom civilnom konaní a jednak subjekty, ktorých účasť nie je obligatórna. Medzi subjekty, ktoré sa v konaní vyskytujú povinne, patrí súd, ktorého základná úloha spočíva v poskytovaní ochrany práv a oprávnených záujmov účastníkov. Ustanovenie § 7 ods. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v znení neskorších predpisov /ďalej len o.s.ř./ stanoví, že súdy v občianskom súdnom konaní pojednávajú a rozhodujú spory a iné právne veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných a z obchodných vzťahov, pokiaľ ich prejednávanie nie je zverené iným orgánom.

Do okruhu povinných subjektov civilného konania ďalej náležia účastníci konania. Sú to subjekty, o ktorých právach a povinnostiach sa v konaní jedná a rozhoduje. Účastníci nie sú v každom občianskom konaní vymedzení rovnakým spôsobom. Ich vymedzenie je závislé od toho, o aký druh občianskeho procesu ide. Môže to byť konanie nachádzacie, vykonávacie, insolvenčné, zaist'ovacie alebo rozhodcovské. Postavenie účastníkov jednotlivých konaní je upravené jednak priamo v o.s.ř., jednak v niektorých zvláštnych zákonoch.¹

Pokiaľ ide o konanie nachádzacie, ako druh civilného procesu, v ktorom súd zisťuje, čo je právom, alebo právo vytvára,² o.s.ř. obsahuje tri definície jeho účastníkov. Tieto definície sa použijú podľa toho, či ide o konanie sporové alebo nespоровé. Zatiaľ čo v sporovom konaní sa uplatní prvá definícia účastníkov konania, v nespоровom konaní sa uplatní definícia druhá a tretia.

Od subjektov, ktoré sa v konaní vyskytujú povinne, odlišujeme subjekty, ktorých účasť v civilnom konaní je fakultatívna. Z toho vyplýva, že účasť takýchto subjektov v konaní nie je nevyhnutná. Do tohto okruhu subjektov sa radia subjekty, ktorých úlohou v procese je uplatňovať verejný alebo iný záujem, odlišný od osobného záujmu nositeľa práva alebo povinnosti. Patrí sem štátne zastupiteľstvo a Úrad pre zastupovanie štátu vo

1 Napr. zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a spôsoboch jeho řešení (insolvenční zákon), v znení neskorších predpisov.

2 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 38.

veciach majetkových (Úrad).³

Účasť štátneho zastupiteľstva upravuje ustanovenie § 35 o.s.ř. Právna úprava taxatívne vypočítava konania, do ktorých môže štátny zástupca po ich zahájení vstúpiť. Z veľkej väčšiny sa jedná o nesporové konania, v ktorých je daný záujem štátu a vstupom štátneho zástupcu do konania sa tento záujem realizuje. Štátny zástupca je oprávnený do týchto konaní vstúpiť kedykoľvek v priebehu konania ako pred súdom prvého stupňa, tak pred odvolacím súdom. Vstup do konania závisí na rozhodnutí štátneho zástupcu, a preto súd k nemu nemôže zaujať negatívne stanovisko. V týchto konaniach vykonáva štátny zástupca úkony, ktoré môže činiť účastník konania, s výnimkou tých, ktoré môže vykonať len účastník hmotnoprávneho vzťahu. Štátny zástupca v tomto prípade nie je oprávnený disponovať predmetom konania, ani konaním samotným.⁴

Ustanovenie § 35 ods. 3 o.s.ř. ďalej uvádza oprávnenie štátneho zastupiteľstva v určitých prípadoch podať návrh na zahájenie konania vo verejnom záujme, ak nebolo zahájené súdom z moci úradnej alebo na návrh iného navrhovateľa. V tomto prípade bude mať štátny zástupca, ktorý podal návrh na zahájenie konania, postavenie účastníka konania s tým, že môže disponovať žalobou. To znamená, že ju okrem podania môže tiež zobrať späť alebo zmeniť.

Podobne ako v prípade štátneho zastupiteľstva, náleží Úradu pre zastupovanie štátu vo veciach majetkových oprávnenie podať návrh na zahájenie určitého konania alebo do takého konania vstúpiť. Podmienky podania návrhu alebo vstupu do konania stanoví zákon č. 201/2002 Sb., o Úrade pro zastupování státu ve věcech majetkových, v znení neskorších predpisov. Úrad je v konaniach, do ktorých vstúpil, oprávnený k procesným úkonom, ktoré môžu činiť účastníci konania, okrem úkonov, ktoré môže vykonať len účastník hmotnoprávneho vzťahu. Nie je v týchto prípadoch oprávnený disponovať návrhom na zahájenie konania, nemôže ho vziať späť, ani ho zmeniť, ďalej napríklad nie je oprávnený uznať nárok, vzdať sa práva, či uzavrieť súdny zmier.⁵

Spoločné pre všetky vyššie uvedené subjekty je to, že svojou činnosťou ovplyvňujú proces. Vznikajú medzi nimi procesné vzťahy, ktorých obsahom sú procesné práva a

3 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 86.

4 Hlavsa, P. : *K účasti státního zástupce v civilním řízení*. Právní praxe v podnikání č. 11/1998, s.3.

5 Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 209 – 211.

povinnosti, ktoré sa v procese realizujú.

V procese však často vystupujú okrem jeho subjektov aj iné osoby. Medzi takéto osoby môžeme zaradiť napríklad svedka, znalca, či tlmočníka. Patrí sem tiež advokát, zmocnenec alebo kolízny opatrovník. Každá z týchto osôb má v procese špecifické postavenie. Tieto osoby sa nazývajú osobami zúčastnenými na konaní a od subjektov sa odlišujú tým, že nemôžu na proces vykonávať vplyv vlastným menom, neuplatňujú svoj vlastný nárok, nerozhoduje sa o ich právach a povinnostiach.⁶

Zo zásady verejnosti súdneho pojednania vyplýva, že sa ho tiež môže zúčastniť každý, kto má na tom záujem. Verejnosť však nemá žiadne procesné práva ani povinnosti.

6 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 87.

3. Vymedzenie pojmu účastníka konania

3.1. Pojem účastníka konania

Pred vymedzením jednotlivých definícií účastníkov konania, je potrebné venovať sa samotnému pojmu účastenstva. Účastníci sú subjektami konania a ako takí sa vyskytujú v každom procese. Žiaden proces nemôže existovať bez svojich účastníkov.

Zahájením konania vzniká medzi subjektami civilného procesu vzťah, ktorý doposiaľ neexistoval. Tento vzťah, ktorý upravujú normy civilného procesného práva, sa nazýva procesnoprávny vzťah. Jeho obsahom sú procesné práva a povinnosti, ktoré náležia subjektom tohto vzťahu. Z toho vyplýva, že účastníkom, ako subjektom konania, vzniká v procese mnoho nových procesných práv a povinností, ktoré dovtedy nemali. Obecne je teda možné charakterizovať účastníka konania ako subjekt, ktorý je nositeľom práv a povinností, ktoré realizuje prostredníctvom procesných úkonov v civilno-procesných právnych vzťahoch.⁷

„Pojem účastníka řízení je třeba chápat v přesne vymezeném procesním slova smyslu (jde o terminus technicus).“⁸ Znamená to v prvom rade to, že účastenstvo nie je závislé od fyzickej prítomnosti osoby pred súdom. Účastníkom je aj osoba, ktorá sa jednania pred súdom nikdy nezúčastnila, za podmienky, že súd jedná a rozhoduje o právach a povinnostiach tejto osoby ako o predmete konania.

Ďalej je potrebné diferencovať účastenstvo v procesnoprávnom vzťahu od účastenstva vo vzťahu hmotnoprávnom. To, či je účastník skutočne nositeľom tvrdeného hmotného práva resp. povinnosti, súd spravidla zistí až na konci procesu. Vyriešenie tejto otázky ale nebráni tomu, aby určitá osoba bola účastníkom procesnoprávneho vzťahu. Vznik a trvanie hmotnoprávneho vzťahu nie je podmienkou vzniku vzťahu procesnoprávneho, ktorý existuje nezávisle na ňom.⁹

Občanský soudní řád rozlišuje konanie sporové a nespоровé ako dva druhy nachádzacieho konania. V každom z týchto konaní sú účastníci definovaní rozdielne. Podstata sporového konania spočíva v tom, že ide o spor medzi dvoma stranami, z ktorých každá usiluje o víťazstvo. Tieto strany zákon označuje ako žalobcu a žalovaného. Oproti tomu, v nespоровom konaní, ako vyplýva z jeho názvu, sa o spor

7 Stavínohová, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 217.

8 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6.vyd. Praha : Linde, 2011, s. 141-142.

9 Winterová, A. : Ref. 8, s. 142.

nejedná a z toho dôvodu aj označenie účastníkov v ňom bude odlišné. Vymedzenie účastníkov nesporného konania upravuje § 94 ods. 1 a 2 o.s.ř. Toto ustanovenie obsahuje pravidlá, podľa ktorých sa stanoví, kto je účastníkom toho ktorého nesporného konania.¹⁰

Účastenstvo je jedným z kľúčových prvkov celého procesu. Žiadny proces nemôže existovať bez svojich účastníkov. Preto je nevyhnutné, aby súd po celú dobu konania vedel, kto je jeho účastníkom. Nejasnosť v otázke účastenstva je z toho dôvodu neprípustná, a to aj v prípade, že v priebehu konania dôjde k zmenám v osobách účastníkov. Súd je povinný vykonať zápis zmeny tak, aby bolo jasné, od kedy k nej dochádza.¹¹

V odbornej literatúre sa často stretávame s rozdelením účastníkov konania na účastníkov pre celé konanie a účastníkov len pre jeho časť.

V praxi nastávajú prípady, kedy v priebehu konania účastník stratí spôsobilosť byť účastníkom konania, ako jednu zo základných podmienok účastenstva a z toho dôvodu nemôže v konaní ďalej pokračovať. V konaní, ak nedôjde k jeho zastaveniu, súd pokračuje s právnym nástupcom takejto osoby, ktorá sa stáva účastníkom konania práve od tejto chvíle. Hovoríme tu o procesnom nástupníctve alebo o zmene účastníkov.

Ďalej sa môžeme stretnúť aj s prípadmi, kedy súd v priebehu konania zistí, že účastníkovi od počiatku konania nenáležalo tvrdené hmotné právo alebo povinnosť, ktoré je v konaní podmienkou úspechu, prípadne, že mu náležalo len v spojení s inou osobou. V tomto prípade však z dôvodu hospodárnosti môže súd pokračovať v konaní s tým, že pôvodný účastník z konania vystúpi a na jeho miesto nastúpi účastník nový, resp. nový účastník pristúpi k účastníkovi pôvodnému. V takomto prípade pôjde o zámenu, resp. pristúpenie účastníkov, kde ten, kto do konania vstúpi, sa stáva účastníkom konania pre dobu, ktorá nasleduje po zámene, resp. pristúpení.¹²

Inštitúty procesného nástupníctva, pristúpenia či zámény účastníkov, ktoré patria k typickým príkladom, pri ktorých aplikácii sa účastníci nebudú zúčastňovať celého konania, budú podrobne rozobraté v nasledujúcich kapitolách tejto práce.

10 Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občanské právo procesní*. 2.vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s.116.

11 Winterová, A. : *Příspěvek k diskusi o procesním nástupnictví*.Právní praxe č. 10/1997, s. 627.

12 Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občanské právo procesní*. 2.vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s.128-130.

To, že účastník opustí konanie skôr než sa skončí, môže nastať ako v sporovom, tak v nesporovom konaní. Ustanovenie § 94 ods. 4 o.s.ř., ktoré sa vzťahuje k definícii účastníkov nesporového konania, stanoví, že ak sa konania účastní niekto, o koho právach alebo povinnostiach sa nejedná, súd jeho účasť v konaní ukončí. O tom rozhoduje súd uznesením.

Okrem účastníkov vystupujú v konaní aj osoby, o ktorých právach a povinnostiach súd priamo nerozhoduje. Hovorí sa o nich ako o osobách zúčastnených. Patrí sem napríklad svedok, znalec alebo tlmočník. Aj tieto osoby sa však môžu stať účastníkmi konania v jeho určitom úseku. Stávajú sa nimi vtedy, ak pred súdom uplatnili svoj vlastný nárok. Napríklad svedok môže uplatniť nárok na svedočné alebo znalec na znalečné. V tomto prípade budú zúčastnené osoby účastníkmi konania práve z toho dôvodu, že súd bude rozhodovať o ich právach a povinnostiach.

3.2. Účastníci sporového konania

Občanský soudní řád obsahuje dokopy tri definície účastníkov konania. Zatiaľ čo prvá z nich sa použije v sporovom konaní, druhá a tretia v konaní nesporovom.

Sporové konanie, v ktorom sa uplatňuje dispozičná zásada, je charakteristické tým, že v ňom ide o spor medzi dvoma stranami, ktoré stoja proti sebe v kontradiktórnem postavení. Obidve strany sa snažia doviest' spor do pre nich úspešného konca. Tento cieľ dosahujú prostredníctvom dispozičných úkonov, na základe ktorých sú oprávnené disponovať konaním a jeho predmetom.

Právna úprava prvej definície účastníkov konania sa nachádza v ustanovení § 90 o.s.ř. Táto definícia znie tak, že stranami sporového konania sú žalobca a žalovaný. Tým je vyjadrený ich vzájomný pomer, a teda že v konaní uplatňujú protichodné záujmy.

Označenie strán ako žalobcu a žalovaného, bolo zavedené novelou o.s.ř. prevedenou zákonom č. 30/2000 Sb. Do vtedy bolo možné v sporovom konaní používať aj obdobné pojmy navrhovateľ a odporca. Cieľom tejto novely však bolo dôsledné odlíšenie pomenovania účastníkov sporového a nesporového konania.¹³

Dôležitým faktom je, že označenie strán v sporovom konaní je čisto procesné. Žalobca je osoba, ktorá podala žalobu, žalovaným je ten, koho žalobca v žalobe takto

13 Stavinohová, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 218.

označuje. Stávajú sa účastníkmi konania bez ohľadu na to, či im skutočne svedčia práva alebo povinnosti, ktoré v konaní uplatňujú. Z toho pohľadu je možné označiť žalobcu za akéhosi „pána sporu“ v tom zmysle, že v žalobe vymedzuje nie len predmet sporu, ale aj jeho účastníkov. Koho označí za žalovaného, spočíva len na jeho slobodnej vôli. Naopak žalovaný je v tomto smere v určitej nevýhode, pretože jeho prejav vôle o tom, či sa konania zúčastní alebo nie, je bezvýznamný.¹⁴

3.3. Účastníci nespоровého konania

Cieľom nespоровého konania je upraviť právne pomery jeho účastníkov. Jednotlivé druhy nespоровého konania upravuje hlava piata o.s.ř. Každé z týchto konaní sa vyznačuje istými špecifikami, preto nie je možné, aby boli všetky upravené jednotne. Niektoré z týchto konaní je možné zahájiť len na návrh, iné môžu byť zahájené aj bez neho. Na vymedzenie účastníkov nespоровého konania sa použijú z toho dôvodu definície dve, druhá a tretia definícia účastníkov konania. Právnu úpravu uvedených definícií obsahuje ustanovenie § 94 ods. 1 a 2 o.s.ř.

Na to, ktorá definícia podľa § 94 ods. 1 a 2 o.s.ř. je druhá a ktorá tretia, neexistuje v literatúre jednotný názor. Časť odbornej literatúry sa prikláňa k názoru druhej definície obsiahnutej v ustanovení § 94 ods. 2 o.s.ř. a tretej definície obsiahnutej v ustanovení § 94 ods. 1 o.s.ř.¹⁵ Je tomu tak preto, že ustanovenie § 94 ods. 2 o.s.ř. vymedzuje účastníkov ktoréhokoľvek nespоровého konania a ustanovenie § 94 ods. 1 o.s.ř. vymedzuje účastníkov len takých konaní, ktoré sa dajú zahájiť aj bez návrhu. Naopak rozdielny názor vychádza z toho, že pri označení jednotlivých definícií je treba nasledovať ustanovenie zákona. Za druhú definíciu tak označuje tú, ktorú obsahuje § 94 ods. 1 o.s.ř., tretia definícia sa potom nachádza v nasledujúcom odseku.¹⁶ Aj napriek týmto rozdielnym názorom, obsah jednotlivých definícií ostáva v každom prípade rovnaký.

Ak vychádzame z názoru, ktorý považuje za druhú definíciu účastníkov konania tú, ktorá je upravená v ustanovení § 94 ods. 2 o.s.ř., vzťahuje sa táto definícia na

14 David, L., Ištvanek, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. : *Občanský soudní řád. Komentář. I.díl.* Praha : Wolters Kluwer, 2009, s.416.

15 Napr. Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní. 6.vyd.* Praha : Linde, 2011, s. 164 – 165.

16 Napr. Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občanské právo procesní. 2. vyd.* Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 117.

nesporové konania, ktoré je možné zahájiť na návrh. Podľa uvedenej definície sú účastníkmi konania navrhovateľ a tí, ktorých zákon za účastníkov výslovne označuje.

Zatiaľ čo sa navrhovateľ stáva účastníkom konania už samotným podaním návrhu a jeho postavenie je tak vymedzené rýdzo procesne, u ostatných účastníkov konania je súd povinný skúmať, či sú podľa hmotného práva v takom postavení, že ich zákon za účastníkov konania považuje. Ak súd zistí, že tomu tak nie je, jednáť s takými osobami ako s účastníkmi prestane, a naopak, ak zistí, že sa konania nezúčastňuje niekto, koho zákon za účastníka považuje, začne s ním ako s účastníkom jednáť. V oboch prípadoch, na rozdiel od účasťstva podľa § 94 ods. 1 o.s.ř., o tom súd nevydáva žiadne rozhodnutie.¹⁷

Z uvedeného je zrejmé, že neprichádza do úvahy, aby bol účastníkom konania podľa druhej definície niekto, kto v zákone uvedený nie je. Okruh účastníkov konania nemôže v tomto prípade prekročiť rámec zákona.

Druhá definícia účastníkov konania nachádza uplatnenie napríklad v konaní o dedičstve, v konaní o osvojení a o jeho zrušení, v konaní o povolení uzavrieť manželstvo, v konaní o úschovách, o umorení listín, v konaní vo veciach obchodného registra a v niektorých ďalších konaniach.

Definíciu, upravenú v ustanovení § 94 ods. 1 o.s.ř., označujeme za tretiu definíciu účastníkov konania. Účelom tretej definície je stanoviť okruh účastníkov konania v prípadoch, kedy tak nemožno urobiť priamo zákonom. Takéto vymedzenie účastníkov sa použije v konaniach, ktoré môžu byť zahájené aj bez návrhu. Uvedené konania vypočítava ustanovenie § 81 o.s.ř. Neznamená to však, že by tieto konania nemohli byť zahájené na návrh, ale to, že aj v prípade, že návrh na zahájenie konania nebude podaný, môže ich súd zahájiť z moci úradnej.

Účastníkmi konania, ktoré je možné zahájiť aj bez návrhu, sú navrhovateľ a tí, o ktorých právach a povinnostiach sa má v konaní jednáť. Navrhovateľ sa stáva účastníkom konania podaním návrhu. Aj v tomto prípade, podobne ako v definícii druhej, je jeho postavenie vymedzené procesne. U osôb, o ktorých právach a povinnostiach sa má v konaní jednáť, je naopak rozhodujúca hmotnoprávna legitímácia. Patria sem jednak osoby, ktorých práva a povinnosti budú vyjadrené vo výroku

17 Stavínohová, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 222.

meritórneho rozhodnutia súdu, jednak osoby, ktorých práva a povinnosti takto síce priamo vyjadrené nebudú, ale napriek tomu budú týmto výrokom dotknuté. To znamená, že pôjde o osoby, ktoré budú mať k subjektívnym právam a povinnostiam, o ktorých sa bude v konaní jednať, určitý vzťah.¹⁸ Ich práva a povinnosti budú výrokom rozhodnutia ovplyvnené právne významným spôsobom.

Ako príklad konania, v ktorom budú vystupovať osoby, ktorých práva a povinnosti budú výrokom rozhodnutia ovplyvnené právne významným spôsobom, je možné uviesť konanie o spôsobilosti k právnym úkonom. Účastníkmi takého konania budú okrem osoby, o ktorej spôsobilosti sa jedná aj neplnoleté deti tejto osoby, ako aj ich druhý rodič. Ďalším príkladom je konanie o prehlásení za mŕtveho. V konaní o prehlásení za mŕtveho bude účastníkom konania tiež manžel toho, kto má byť prehlásený za mŕtveho.¹⁹

Samostatné vymedzenie účastníkov konania zákon uvádza pre konanie o neplatnosť manželstva a pre konanie o určení, či tu manželstvo je alebo nie je. Účastníkmi týchto konaní budú podľa § 94 ods. 1 vety druhej o.s.ř. výlučne manželia.

K tretej definícii účastníkov konania sa vzťahuje aj ustanovenie § 94 ods. 3 a 4 o.s.ř. Z neho vyplýva, že súd nesie zodpovednosť za to, či sa konania zúčastňujú všetci, o ktorých právach a povinnostiach sa má v konaní jednať. Ak sa v priebehu konania ukáže, že účastníkom konania je aj osoba, s ktorou sa pôvodne v konaní nepočítalo, súd túto osobu za účastníka priberie. Na druhej strane, ak sa ukáže, že osoba, s ktorou sa ako s účastníkom jednalo, účastníkom v skutočnosti nie je, súd účasť tejto osoby v konaní ukončí. V oboch prípadoch rozhoduje súd uznesením. V prípade, že by skutočnosť, že sa konania pred súdom prvého stupňa, prípadne pred odvolacím súdom nezúčastnili všetci, o ktorých právach a povinnostiach sa má v konaní jednať, zistil až odvolací, prípadne dovolací súd, viedlo by to ku zrušeniu rozhodnutia a vráteniu veci k ďalšiemu konaniu.²⁰

V niektorých nesporových konaniach sa však môže stať, že dôjde ku kolízii oboch definícií účastníkov konania. Napríklad podľa ustanovenia § 81 ods. 1 o.s.ř. môže súd zahájiť konanie o dedičstve aj bez návrhu, čo znamená, že ide o prípad tretej definície

18 Schelleová, I. a kol. : *Civilní proces*. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 239.

19 Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 118.

20 Stavínohová, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 220.

účastníkov konania. Ustanovenie § 175b o.s.ř. však zároveň výslovne zakotvuje osoby, ktoré sú účastníkmi konania o dedičstve, z čoho vyplýva možnosť aplikácie druhej definície účastníkov na toto konanie. V prípade takejto kolízie je kombinácia oboch definícií vylúčená a prednosť dostane výslovné zákonné vymedzenie.²¹

„ Obecně pro účastenství podle obou definic založených na hmotněprávních legitimacích platí, že nejedná-li soud s tím, kdo podle hmotného práva (nebo zákonného zmocnění) účasten měl být, nemůže jeho rozhodnutí ve vztahu k dotčeným v důsledku nedoručení rozhodnutí ani nabýt právní moci.“²²

Pre účastenstvo v nesporovom konaní je určujúca vecná legitimácia. Teda to, či sú jeho účastníci nositeľmi práv a povinností vo sfére hmotného práva. Z toho plynie, že inštitúty ako pristúpenie alebo zámena účastníkov, ktorých úlohou je odstrániť nedostatok vecnej legitimácie, neprichádzajú v nesporovom konaní do úvahy. Rovnako sa tu neuplatnia inštitúty spoločenstva účastníkov, hlavnej a vedľajšej intervencie, či procesného nástupníctva pri tzv. singularnej sukcesii, ktoré budú analyzované v ďalších kapitolách tejto práce.

21 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 167.

22 David, L., Ištvanek, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. : *Občanský soudní řád. Komentář. I.díl*. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 446.

4. Predpoklady účastenstva

4.1. Spôsobilosť byť účastníkom konania

K základným predpokladom účastenstva v civilnom konaní radíme spôsobilosť byť účastníkom konania. Ide o odpoveď na otázku, kto sa vôbec účastníkom konania môže stať. Túto otázku procesnej subjektivity upravuje o.s.ř. v ustanovení § 19.

Spôsobilosť byť účastníkom konania má jednak ten, kto má spôsobilosť mať práva a povinnosti, teda právnu subjektivitu. Občanský soudní řád svojou úpravou odkazuje na právo hmotné, na základe čoho spôsobilosť byť účastníkom konania zodpovedá hmotnoprávnej spôsobilosti mať práva a povinnosti. Odkaz o.s.ř. na hmotnoprávnu úpravu je považovaný za správne riešenie, pretože ak niekto môže byť subjektom hmotného práva, musí byť aj subjektom postupov slúžiacich k jeho ochrane.²³

Podľa § 7 ods. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v znení neskorších predpisov /ďalej len OZ/ vzniká spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti narodením. Túto spôsobilosť má aj počaté dieťa (tzv. nasciturus) za predpokladu, že sa narodí živé. V tomto prípade ide o odkladnú podmienku. Okamih, kedy nasciturus nadobudne procesnú subjektivitu splýva s okamihom počatia, účinky tejto subjektivity však nastávajú až v okamihu jeho narodenia.²⁴

Spôsobilosť fyzickej osoby byť účastníkom konania zaniká smrťou a v prípade, že sa nedá smrť preukázať predpísaným spôsobom, tj. úmrtným listom, jej prehlásením za mŕtvu.

V konaní o prehlásení za mŕtveho, zákon nehovorí o mŕtvom, ale o nezvestnom, pretože účinky prehlásenia za mŕtveho nastávajú až od rozhodnutia súdu. Z toho vyplýva, že ani táto úprava nemôže odporovať poňatiu, že mŕtvy účastníkom konania byť nemôže.²⁵

U právnických osôb vzniká spôsobilosť byť nositeľom procesných práv a povinností dňom, ku ktorému boli zapísané do obchodného alebo iného zákonom určeného registra, pokiaľ zákon nestanoví inak. Niektoré právnické osoby môžu byť zriadené aj priamo zákonom alebo na základe zákonného zmocnenia. Spôsobilosť byť účastníkom

23 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 144.

24 Hrušáková, M., Stavínohová, J., Gregorová, Z. : *K některým otázkám právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům u nezletilých*. Právní rozhledy č. 2/1997, s. 55.

25 Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 133.

konania zaniká dňom výmazu z príslušného registra, opäť za podmienky, že zákon nestanoví inak.

Procesnú subjektivitu má aj štát, teda Česká republika. Česká republika je právnickou osobou, pokiaľ vystupuje vo vzťahoch súkromnoprávnej povahy. Štát je ako účastník konania považovaný za právnickú osobu a nie za vykonávateľa verejnej moci aj napriek tomu, že občianske právo procesné je právom verejným. Je tomu tak preto, že práve prostredníctvom neho dochádza k aplikácii práva súkromného.²⁶ Spôsobilosť byť účastníkom konania majú tiež cudzie štáty.

Občianský soudní řád ďalej stanoví, že spôsobilosť k procesným právam a povinnostiam má aj ten, komu ju zákon prizná. Zmyslom tohto ustanovenia je, aby mohol byť účastníkom konania aj niekto, komu spôsobilosť k právam a povinnostiam podľa hmotného práva chýba. Patrí sem napríklad Úrad pre zastupovanie štátu vo veciach majetkových za stanovených podmienok, Úrad pre ochranu hospodárskej súťaže, štátne zastupiteľstvo, správcovia dane vo veciach správy daní, príslušný orgán Polície ČR, ktorý vydal rozhodnutie o zaistení cudzinca a niektoré ďalšie subjekty.

Spôsobilosť byť účastníkom konania je nevyhnutnou podmienkou účastenstva. Súd má povinnosť kedykoľvek v priebehu konania skúmať, či tomu, kto vystupuje v konaní ako účastník, spôsobilosť byť účastníkom skutočne náleží.

Ak bola v návrhu na zahájenie konania ako účastník označená fyzická osoba, ktorá pred zahájením konania zomrela alebo bola prehlásená za mŕtvu, alebo právnická osoba, ktorá v deň zahájenia konania ešte nevznikla alebo už zanikla, išlo o osobu, ktorá nemala spôsobilosť byť účastníkom konania od jeho začiatku. V uvedenom prípade nebol účinne založený procesný vzťah medzi takouto osobou a ostatnými účastníkmi konania, v dôsledku čoho nedošlo k riadnemu splneniu podmienok konania. Nedostatok spôsobilosti byť účastníkom konania je neodstrániteľný nedostatok podmienok konania, ktorý bráni vydaniu meritórneho rozhodnutia a má vždy za následok zastavenie konania podľa § 104 ods. 1 o.s.ř.²⁷

Prípad, kedy dôjde k strate spôsobilosti byť účastníkom konania v jeho priebehu, upravuje ustanovenie § 107 o.s.ř. Súd podľa povahy veci posúdi, či v konaní môže pokračovať s právnym nástupcom účastníka alebo musí konanie zastaviť.

26 Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občianske právo procesné*. 2.vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 134.

27 Bureš, J., Drápal, L. : *Procesní nástupnictví v civilním soudním řízení*. Právní praxe v podnikání č. 9/1994, s. 1.

Významná otázka, ktorá súvisí s otázkou spôsobilosti byť účastníkom konania, je otázka správneho označovania účastníkov v návrhu na zahájenie konania. Touto problematikou sa zaoberá vo svojich článkoch množstvo autorov z toho dôvodu, že ide o zložitú otázku, v ktorej nezastáva jednotný názor ani judikatúra.

Niektorí z autorov sa domnievajú, že pokiaľ je v návrhu na zahájenie konania ako účastník označený niekto, kto nemá právnu subjektivitu a teda ani spôsobilosť byť nositeľom procesných práv a povinností, ide o nesprávne označenie účastníka a súd je povinný postupovať podľa § 43 ods. 1 o.s.ř.²⁸ Vychádzajúc z tohto názoru, ak by bol v návrhu na zahájenie konania označený za účastníka napríklad mestský úrad, ktorý nemá právnu subjektivitu podľa hmotného práva, nemá procesnú subjektivitu a nie je ani ten, komu ju zákon výslovne priznáva, išlo by o vadu podania, na ktorú musí súd účastníka upozorniť a vyzvať ho k jej odstráneniu.

Odlíšny názor stanoví, že spôsobilosť byť účastníkom konania nie je možné miešať s neúplným alebo nesprávnym označením účastníka. Takto môže nastať situácia, kedy účastník, bude síce označený správne a úplne, ale právnu subjektivitu mať nebude alebo naopak pôjde o subjekt, ktorý síce právnu subjektivitu má, ale bude označený tak, že ho nebude možno identifikovať. Kritériom v tomto prípade bude možnosť, resp. spôsobilosť identifikácie účastníka. To znamená, či v konkrétnom prípade napriek neúplnému alebo nepresnému označeniu bude možné takého účastníka identifikovať. Ide o neodstrániteľný nedostatok podmienky konania, ak je ako účastník označený niekto, kto nemá právnu subjektivitu, prípadne vôbec neexistuje. „V řízení totiž nelze označení něčeho, co není právním subjektem (obecní úřad), „upřesnit“ či „doplnit“ na označení právního subjektu (obec).“²⁹ Ak je však označený existujúci subjekt a toto označenie je neúplné alebo nepresné, avšak z označenia nevznikajú pochybnosti o koho ide, súd je povinný postupovať podľa ustanovenia § 43 o.s.ř.³⁰

Tento názor je obsiahnutý aj v niektorých rozhodnutiach súdov. Napríklad Ústavný súd v tejto súvislosti konštatoval, že ak návrh na zahájenie konania obsahuje také označenie účastníka, z ktorého nie je možné určiť, či ide o fyzickú alebo právnickú osobu, ide o nesprávne podanie, ktorého vadu je treba podľa § 43 o.s.ř. odstrániť a až

28 Napr. Vyvadil, J. : *K výkladu § 42, 43 a 92 občanského soudního řádu*. Právní praxe č. 5/1994, s. 276-278.

29 Kopecký, M. : *Obec v soudním řízení*. Právní praxe č. 5/1998, s. 312.

30 Faldyna, F. : *Označení účastníků v občanském soudním řízení*. Právo a podnikání č. 4/1996, s. 21-25.

potom je možné zvažovať otázku spôsobilosti byť účastníkom konania.³¹

Vrchný súd v Prahe sa zaoberal otázkou spôsobilosti obecného úradu byť účastníkom konania. Súd v odôvodnení rozhodnutia konštatuje, že účastníci konania musia byť v návrhu na zahájenie konania označení tak, aby nevznikli pochybnosti o tom, kto je účastníkom. V prípade, že návrh označuje účastníkov tak, že nie je možné ich presne identifikovať, ide o nesprávne podanie, ktoré odôvodňuje postup podľa § 43 o.s.ř. Ak však navrhovateľ označil účastníkov presne, nie je vadou podania skutočnosť, že nemajú spôsobilosť byť účastníkmi konania v zmysle § 19 o.s.ř. Súd preto dospel k záveru, že ak je za účastníka konania označený niekto, kto nemá spôsobilosť byť nositeľom procesných práv a povinností, ide o nedostatok podmienok konania, ktorý nejde odstrániť. Súd je preto povinný v ktoromkoľvek štádiu konania k tomuto nedostatku prihliadnuť a konanie podľa § 104 ods. 1 o.s.ř. zastaviť.³²

4.2. Procesná spôsobilosť

Procesnú spôsobilosť, tiež spôsobilosť samostatne jednať pred súdom, ktorá takisto patrí k predpokladom účastenstva, je treba odlišovať od spôsobilosti byť účastníkom konania. Ten, kto je účastníkom konania, nemusí mať vždy procesnú spôsobilosť, naopak, ten, kto má procesnú spôsobilosť, je vždy spôsobilým nositeľom procesných práv a povinností.³³

Procesná spôsobilosť je upravená v § 20 o.s.ř. Aj v tomto prípade, podobne ako u spôsobilosti byť účastníkom konania, odkazuje úprava v o.s.ř. do sféry hmotného práva. Spôsobilosť samostatne jednať pred súdom priznáva každému v tom rozsahu, v akom má spôsobilosť vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti.

Spôsobilosť k právnym úkonom fyzických osôb je upravená v § 8 OZ. Táto spôsobilosť vzniká v plnom rozsahu plnoletosťou. Plnoletosť sa nadobúda dovŕšením 18 roku, pred jeho dovŕšením len uzatvorením manželstva.

Neplnoletí majú podľa § 9 OZ spôsobilosť len k tým právnym úkonom, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a voľnej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku. V tomto rozsahu majú aj spôsobilosť samostatne jednať pred súdom. Predseda senátu však môže v súlade s § 23 o.s.ř. rozhodnúť, ak to vyžadujú okolnosti prípadu, že takáto osoba

31 Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 6.6.1995, sp. zn. II. ÚS 79/95.

32 Rozsudok Vrchného súdu v Prahe zo dňa 18.4.1995, sp. zn. 6 Cdo 140/94.

33 Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 113.

musí byť v konaní zastúpená, aj keď ide o vec, v ktorej by inak mohla jednať samostatne. Tento postup je vhodný z hľadiska ochrany neplnoletého, keďže procesné úkony bývajú často náročnejšie ako úkony hmotnoprávne.³⁴

Spôsobilosť k právnym úkonom môže byť, na rozdiel od spôsobilosti k právam a povinnostiam, fyzickej osobe obmedzená, prípadne jej fyzická osoba môže byť úplne zbavená. Dôvody obmedzenia, resp. zbavenia spôsobilosti k právnym úkonom upravuje § 10 OZ. Obmedzenie, resp. zbavenie spôsobilosti k právnym úkonom má význam aj pre procesnú spôsobilosť. Fyzická osoba, ktorej súd obmedzil spôsobilosť k právnym úkonom, je oprávnená samostatne jednať pred súdom len v tomto obmedzenom rozsahu. Aj v tomto prípade, podobne ako u neplnoletých, môže predseda senátu, ak to vyžadujú okolnosti prípadu, rozhodnúť o zastúpení takejto osoby, aj keď ide o vec, v ktorej by inak mohla jednať samostatne. U osoby, ktorá bola spôsobilosti k právnym úkonom zbavená, je možnosť samostatne jednať pred súdom vylúčená.

V niektorých konaniach však zákon priznáva procesnú spôsobilosť aj neplnoletým alebo osobám, ktoré by ju inak nemali. Tak napríklad v konaní o určenie, či je treba súhlas rodičov dieťaťa k osvojeniu má neplnoletý rodič podľa § 180a ods. 2 o.s.ř. procesnú spôsobilosť. Ďalej napríklad v konaní o spôsobilosti k právnym úkonom môže návrh na vrátenie spôsobilosti k právnym úkonom podať aj ten, kto jej bol zbavený (§ 186 ods. 3 o.s.ř.).

Právnické osoby nadobúdajú procesnú spôsobilosť, podobne ako spôsobilosť byť účastníkom konania, v okamihu svojho vzniku. Osoby, ktoré sú oprávnené jednať menom právnickej osoby vypočítava § 21 o.s.ř. Tieto osoby sú povinné preukázať svoje oprávnenie jednať menom právnickej osoby. V rovnakej veci môže za právnickú osobu súčasne jednať len jedna osoba. Za právnickú osobu však nemôže jednať ten, koho záujmy sú v rozpore so záujmami právnickej osoby.

Procesnú spôsobilosť v plnom rozsahu majú aj štát, obce a kraje. Za štát pred súdom vystupuje Úrad pre zastupovanie štátu vo veciach majetkových alebo organizačná zložka štátu príslušná podľa zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, v znení neskorších predpisov. Pred súdom jedná menom štátu zamestnanec zaradený v Úrade poverený jeho generálnym riaditeľom alebo vedúci organizačnej zložky alebo ním poverený zamestnanec. Za obec a za kraj

34 Stavínohová, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 225.

jedná ten, kto je podľa zvláštneho zákona oprávnený zastupovať ich navonok, alebo ich zamestnanec, ktorý bol touto osobou poverený. Aj v týchto prípadoch je ten, kto jedná za štát, obec a kraj, povinný preukázať svoje oprávnenie k jednaniu, pričom ten, koho záujmy sú v rozpore so záujmami štátu, obce a kraja, za nich jednať nemôže.

Osoby, ktoré majú procesnú subjektivitu priznanú zákonom, majú procesnú spôsobilosť v rovnakom rozsahu.

Spôsobilosť samostatne jednať pred súdom je podmienkou konania, ktorá musí byť splnená, aby bolo možné vydať rozhodnutie vo veci samej. Z toho dôvodu je súd povinný jej existenciu skúmať kedykoľvek v priebehu konania. V prípade zistenia, že táto podmienka splnená nie je, musí súd učiniť vhodné opatrenia smerujúce k odstráneniu nedostatku. Napríklad opatrenia smerujúce k tomu, aby bol procesne nespôsobilý účastník, ktorý je fyzickou osobou, zastúpený zákonným zástupcom. Až vtedy, keď sa tento nedostatok nepodarí prijatými opatreniami odstrániť, súd podľa § 104 ods. 2 o.s.ř. konanie zastaví.

Od predpokladov účastenstva je treba striktno odlišovať tzv. vecnú legitímáciu. Vecnou legitímáciou rozumieme hmotnoprávny vzťah účastníka konania k prejednávanej veci. Dáva nám odpoveď na otázku, či je určitá osoba v konkrétnom prípade nositeľom hmotných práv a povinností. Na rozdiel od spôsobilosti byť účastníkom konania, ktorá je predpokladom účastenstva, je vecná legitímácia predpokladom úspešnosti žaloby. Nedostatok vecnej legitímácie teda nebráni účastenstvu v konaní, bráni však úspechu vo veci.³⁵

Vecne legitimovaný je ten, kto je skutočne nositeľom tvrdeného hmotného práva, resp. povinnosti. Vecná legitímácia je predmetom dokazovania a zvyčajne býva zistená až na konci procesu. Nedostatok vecnej legitímácie, ako podmienky úspechu vo veci, vedie k zamietnutiu žaloby.

Otázka vecnej legitímácie je významná najmä v sporovom konaní. Rozlišuje sa tu, podľa toho, či ide o žalobcu alebo žalovaného, aktívna a pasívna vecná legitímácia. Žalobca je aktívne vecne legitimovaný vtedy, ak mu naozaj svedčí subjektívne právo, ktorého ochrany sa domáha. Žalovaný je pasívne vecne legitimovaný, ak je skutočne nositeľom tvrdenej hmotnoprávnej povinnosti.

35 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 150.

Aj v niektorých druhoch nesporového konania je otázka vecnej legitímácie veľmi praktická. Ide najmä o tie konania, ktoré sa zahajujú na návrh. V týchto konaniach je však vecná legitímácia zúžená na otázku aktívnej vecnej legitímácie, pretože žalovaný tu neprichádza do úvahy.³⁶

³⁶ Schelleová, I. a kol. : *Civilní proces*. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 242.

5. Zastúpenie

5.1. Obecný výklad

Procesná spôsobilosť je podmienkou, ktorá musí byť v každom konaní splnená. Osoba, ktorá nemá spôsobilosť samostatne jednať pred súdom, musí byť v konaní zastúpená. Avšak aj osoba, ktorá procesnú spôsobilosť má, sa je oprávnená nechať v konaní zastúpiť.

Obsah inštitútu zastúpenia upravuje občanský zákoník. Zástupcom je ten, kto je oprávnený jednať za iného jeho menom, pričom práva a povinnosti z takého jednania vznikajú priamo zastúpenému. Podľa hmotného práva vzniká zastúpením hmotnoprávny vzťah medzi zástupcom a zastúpeným. Podľa procesného práva vzniká zastúpením procesný vzťah jednak medzi zástupcom a zastúpeným, jednak medzi nimi a súdom, resp. inými subjektami konania.³⁷

OSŘ rozlišuje tri druhy zastúpenia, a to zastúpenie na základe zákona, zastúpenie na základe rozhodnutia súdu a zastúpenie na základe plnej moci.

5.2. Zastúpenie na základe zákona

Ustanovenie § 22 o.s.ř. stanoví, že fyzická osoba, ktorá nemá spôsobilosť samostatne jednať pred súdom, musí byť zastúpená zákonným zástupcom.

Ktorá osoba týmto zástupcom bude, stanoví predpisy hmotného práva. Kto je zástupcom neplnoletého, stanoví zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v znení neskorších predpisov /ďalej len ZoR/. Zákonným zástupcom neplnoletého sú obidvaja rodičia. V konkrétnom prípade môže neplnoletého zastupovať ktorýkoľvek z nich. V prípade, že sa rodičia nedohodnú na tom, ako budú zastúpenie vykonávať, rozhodne o tom súd. Ak by však išlo o také právne úkony, v ktorých by mohlo dôjsť k stretu záujmov medzi rodičmi a neplnoletým, prípadne medzi neplnoletými tých istých rodičov, rodičia zastúpenie vykonávať nemôžu. V takomto prípade súd ustanoví neplnoletému opatrovníka (tzv. kolízny opatrovník).

Najvyšší súd sa zaoberal prípadom, v ktorom sa jednalo o výkon rozhodnutia o vymáhaní výživného pre neplnoletého od rodiča. V rozsudku Najvyšší súd vyslovil, že pri podaní návrhu na výkon takého rozhodnutia je druhý rodič oprávnený neplnoletého

³⁷ Stavínohová, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 237.

zastupovať, pretože v tomto štádiu ešte neexistuje nebezpečenstvo stretu záujmov medzi rodičmi a dieťaťom. Ak by však v rámci výkonu k stretu záujmov došlo, súd je povinný ustanoviť neplnoletému opatrovníka. K tomu by došlo napríklad vtedy, ak by povinný rodič podal návrh na zastavenie výkonu rozhodnutia s tým, že výživné už bolo uhradené.³⁸

Zákonnými zástupcami neplnoletého ďalej môžu byť osvojiteľ, ktorý má rodičovskú zodpovednosť v rovnakom rozsahu ako rodič, pestún, opatrovník imania a tiež osoba, ktorej bol podľa § 45 ZoR neplnoletý zverený do výchovy.

Podľa § 27 ods. 2 OZ je zákonným zástupcom osoby, ktorá bola zbavená spôsobilosti k právnym úkonom alebo v nej bola obmedzená súdom ustanovený opatrovník. V prípade, že dôjde k stretu záujmov medzi zákonným zástupcom a zastúpeným, zastúpenie bude vykonávať tzv. kolízny opatrovník.

5.3. Zastúpenie na základe rozhodnutia súdu

Popri zastúpení na základe zákona upravuje o.s.ř. zastúpenie na základe rozhodnutia súdu. Rozhodnutím súdu je ustanovený zástupca v niekoľkých rôznych prípadoch.

V prvom rade ide o fyzickú osobu, ktorá nemá spôsobilosť samostatne jednať pred súdom. Za podmienky, že takáto osoba nie je zastúpená a hrozí nebezpečenstvo z omeškania, ustanoví jej súd opatrovníka. Otázka nebezpečenstva z omeškania sa posudzuje z pohľadu všetkých účastníkov konania. Ak omeškanie nehrozí, súd počká do doby, kým bude procesne nespôsobilému účastníkovi ustanovený zákonný zástupca v konaní vo veciach starostlivosti súdu o neplnoletých alebo v konaní opatrovníckom. Do tej doby súd spravidla konanie podľa § 109 o.s.ř. preruší.³⁹

Opatrovníka ustanovuje súd podľa par 29 ods. 2 o.s.ř. tiež právnickej osobe, a to za predpokladu, že právnická osoba nemôže ako účastník pred súdom vystupovať preto, že tu nie je osoba oprávnená za ňu jednať alebo v prípade, že je sporné, kto je takouto osobou. Aj v tomto prípade musí byť splnená podmienka, že hrozí nebezpečenstvo z omeškania. Pôjde tu napríklad o situácie, kedy osobám, ktoré vykonávali funkciu štatutárneho orgánu právnickej osoby, táto funkcia zanikla alebo bude prebiehať

38 Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 26.4.1973, sp. zn. 1 Cz 28/73.

39 Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 186.

konanie, v ktorom jediný štatutárny orgán vedie s právnickou osobou spor.⁴⁰

Podľa § 29 ods. 3 o.s.ř. súd ďalej môže ustanoviť opatrovníka osobe, ktorá je procesne spôsobilá, ale nemôže sa konania z nejakého dôvodu zúčastniť alebo sa zúčastniť síce môže, ale nemôže dostatočne hájiť svoje práva a záujmy. Pôjde o prípady účastníkov, ktorých pobyt nie je známy, ktorým sa nepodarilo doručiť na známu adresu v cudzine, ktorí sú postihnutí duševnou poruchou alebo sa z iných zdravotných dôvodov nemôžu nie len po prechodnú dobu zúčastniť konania alebo o účastníkov, ktorí nie sú schopní zrozumiteľne sa vyjadrovať. Súd môže tiež ustanoviť opatrovníka v prípade smrti účastníka neznámym dedičom, pokiaľ v konaní o dedičstve zatiaľ okruh jeho dedičov stanovený nebol.

Účastník, ktorý spĺňa predpoklady na to, aby bol súdom oslobodený od súdnych poplatkov, môže požiadať predsedu senátu o ustanovenie zástupcu. Aj v tomto prípade pôjde o zastúpenie na základe rozhodnutia súdu. Podmienkou ustanovenia zástupcu je, že je to treba k ochrane záujmov účastníka. Ak to vyžaduje ochrana záujmov účastníka, ustanoví mu predseda senátu podľa ustanovenia § 30 ods. 2 o.s.ř. zástupcu z radov advokátov. Ustanovený zástupca má v tomto prípade postavenie zmocnenca.

Zmyslom oslobodenia od súdnych poplatkov zo sociálnych dôvodov a bezplatného ustanovenia zástupcu podľa § 30 o.s.ř. je realizácia práva na právnu pomoc. Jeho cieľom je poskytnúť právnu pomoc osobám, ktoré si ju nedokážu zabezpečiť svojimi vlastnými prostriedkami. Ide o prejav práva na spravodlivý proces a práva na prístup k súdu, ktoré okrem iného spočíva aj v tom, aby neboli zo strany štátu vytvárané prekážky, ktoré by tento prístup sťažovali.⁴¹

Funkcia opatrovníka bola vytvorená preto, aby opatrovník hájil záujmy účastníka tak, ako by túto povinnosť musel plniť zmluvný zástupca. Na tento druh zastúpenia sa vzťahuje ustanovenie § 31 o.s.ř., podľa ktorého má ustanovený opatrovník rovnaké postavenie ako zástupca na základe procesnej plnej moci.⁴²

5.4. Zastúpenie na základe plnej moci

Účastník sa ďalej môže dať v konaní zastupovať zástupcom, ktorého si sám zvolí. V

40 Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30.6.1999, sp. zn. 2 Cdon 680/97.

41 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 157.

42 Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 25.9.2002, sp. zn. I. ÚS 559/2000.

tomto prípade sa jedná o zastúpenie na základe plnej moci a zvolený zástupca účastníka sa nazýva zmocnenec. Ustanovenie § 24 ods. 1 o.s.ř. stanoví, že až na výnimky podľa § 26 alebo § 26a o.s.ř., môže byť zvoleným zástupcom účastníka jedine fyzická osoba.

Zmocnencom účastníka môže byť advokát, notár alebo patentový zástupca.

Advokát môže byť zmocnencom účastníka vo všetkých veciach. Podmienky poskytovania právnych služieb advokátom stanoví zákon č. 85/1996 Sb., o advokácii, v znení neskorších predpisov. Advokát je pri poskytovaní právnych služieb nezávislý, je viazaný právnymi predpismi a v ich medziach tiež pokynmi klienta. Advokát je povinný jednať pri výkone advokácie čestne a svedomito, je povinný chrániť práva a oprávnené záujmy klienta a riadiť sa jeho pokynmi. Pokynmi klienta však nie je viazaný za predpokladu, že sú v rozpore s právnym alebo stavovským predpisom.

Notár môže byť zmocnencom účastníka vo veciach vymedzených zákonom č. 358/1992 Sb., o notárích a jejich činnosti, v znení neskorších predpisov. Pôjde napríklad o konanie o dedičstve, pokiaľ v ňom nevykonáva činnosť súdneho komisára, konanie vo veciach starostlivosti súdu o neplnoletých, konanie o úschovách, konanie o umorení listín, konanie o spôsobilosti k právnym úkonom, konanie o vyslovení prípustnosti prevzatia alebo držania v ústave zdravotníckej starostlivosti, konanie opatrovnícke, konanie o prehlásení za mŕtveho, či konanie vo veciach obchodného registra. Notár je, podobne ako advokát, pri výkone svojej činnosti viazaný zákonmi a ďalšími obecné záväznými právnymi predpismi a pri poskytovaní právnej pomoci tiež pokynmi klienta.

Patentový zástupca je oprávnený zastupovať účastníka konania vo veciach priemyslového vlastníctva za podmienok stanovených zákonom č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcoch a o zmene zákona o opatreniach na ochranu priemyslového vlastníctví, v znení neskorších predpisov. Ide napríklad o konanie o patentovaní vynálezov, konanie o zápise ochranných známk, konanie o označení pôvodu výrobku, či konanie o prihláškach priemyslových a užitných vzorov. Patentový zástupca je však oprávnený v týchto konaniach vystupovať ako zástupca len v konaní pred súdom prvého stupňa a pred odvolacím súdom. Pri svojej činnosti je patentový zástupca viazaný právnymi predpismi a v ich medziach tiež pokynmi klienta.

Účastník si je oprávnený v konaní zvoliť aj tzv. obecného zmocnenca. Môže ním byť ktorákoľvek fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť k právnym úkonom v plnom rozsahu. Súd však môže rozhodnúť, že takéto zastúpenie nepripúšťa v prípade, že zmocnenec

zrejme nie je spôsobilý k riadnemu zastupovaniu alebo v prípade, že ako zástupca vystupuje opätovne v rôznych veciach.

Okrem fyzickej osoby môže byť zmocnencom účastníka odborová organizácia, ktorej je účastník členom, Úrad pre medzinárodnoprávnu ochranu detí vo veciach starostlivosti o nepĺnoletých, ak ide o veci so vzťahom k cudzine, právnická osoba, ku ktorej činnosti patrí ochrana pred diskrimináciou a právnická osoba, ktorá poskytuje ochranu práv podľa autorského zákona. Podľa § 26a o.s.ř. môže byť obec v konaní zastúpená štátom, za ktorý pred súdom vystupuje Úrad pre zastupovanie štátu vo veciach majetkových.

V tej istej veci je účastník oprávnený mať len jedného zmocnenca. Tou istou vecou sa rozumie konanie o uplatnenom nároku alebo stave, ktoré ešte právoplatne neskončilo. V prípade, že by účastník udelil plnú moc súčasne viacerým zmocnencom, bola by takáto plná moc neplatná. Ak by si účastník zvolil ďalšieho zmocnenca bez zániku alebo odvolania predchádzajúcej plnej moci, platilo by, že voľbou nového zmocnenca predchádzajúcu plnú moc vypovedal.⁴³

Plnú moc udeľuje účastník písomne alebo ústne do protokolu. Účastník je oprávnený zmocnencovi udeliť procesnú plnú moc alebo plnú moc len pre určité úkony.

Ak účastník udelil zmocnencovi plnú moc k tomu, aby ho až do odvolania jeho menom zastupoval vo všetkých veciach, bez toho, aby určité právne úkony boli z tohto oprávnenia vylúčené, ide o všeobecnú alebo tiež procesnú plnú moc.⁴⁴ Zmocnenec teda môže činiť všetky úkony, ktoré je oprávnený činiť účastník, vrátane tých procesných úkonov, ku ktorým nebol výslovne zmocnený. Voči súdu a ostatným účastníkom však nie sú účinné vnútorné obmedzenia, ktoré si účastník so svojim zmocnencom zjednal. Porušenie vnútorných pokynov tak môže viesť jedine ku vzniku zodpovednostného vzťahu medzi zmocnencom a zmocniteľom.⁴⁵

Advokátovi a notárovi môže byť udelená len procesná plná moc. Ostatným zmocnencom môže účastník udeliť ako procesnú plnú moc, tak plnú moc len pre určité úkony.

Advokát je oprávnený dať sa v konaní zastúpiť iným advokátom, prípadne

43 Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 144.

44 Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 14.9.1999, sp. zn. 25 Cdo 2144/98.

45 Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27.10.2004, sp. zn. 29 Odo 466/2002.

advokátskym koncipientom alebo svojim zamestnancom ako svojim zástupcom. Podobne sa notár môže nechať zastúpiť iným notárom, notárskym kandidátom alebo notárskym koncipientom. Ide o právo substitúcie, ktoré môže advokát či notár využiť za podmienky, že nejde o prípad, v ktorom je zastúpenie advokátom alebo notárom podľa o.s.ř. povinné.

Každý zmocnenec je povinný sa v konaní preukázať plnou mocou pri prvom úkone, ktorý vo veci učinil.⁴⁶ V prípade, že by zmocnenec plnú moc nedoložil, išlo by o nedostatok podmienky konania, ktorý by bolo možné zhojiť tým, že by ten, kto vystupoval v konaní ako zástupca účastníka, predložil plnú moc dodatočne v lehote stanovenej súdom. Dodatočným predložením plnej moci by tiež došlo k schváleniu úkonov vykonaných zmocnencom pred podpisom plnej moci.⁴⁷

Plnú moc je možné v priebehu konania odvolať alebo vypovedať. Odvolanie plnej moci účastníkom alebo jej vypovedanie zmocnencom sú voči súdu účinné, akonáhle mu boli účastníkom alebo zástupcom oznámené. Voči iným účastníkom sú účinné, akonáhle im boli oznámené súdom.

Podpisy na plnej moci, jej odvolaní alebo výpovedi musia byť úradne overené vtedy, ak tak stanoví zákona alebo tak rozhodol predseda senátu.

Plná moc zaniká dňom právnej moci rozhodnutia, ktorým bolo skončené konanie, pre ktoré bola udelená. Zaniká tiež vtedy, ak zastúpený stratí spôsobilosť byť účastníkom konania alebo ak zomrie alebo zanikne zmocnenec.

46 Stavínohová, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 242-243.

47 Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 28.12.1983, sp. zn. 3 Cz 88/83.

6. Zásada rovnosti a procesné práva a povinnosti účastníkov

6.1. Zásada rovnosti

Základnou zásadou, ktorá sa premieta do postavenia účastníkov civilného procesu, je zásada, že účastníci v občianskom súdnom konaní majú rovné postavenie. Táto neodmysliteľná zásada civilného procesu je súčasťou práva na spravodlivý proces a na ústavnej úrovni je upravená v čl. 96 ods. 1 Ústavy ČR a v čl. 37 ods. 3 Listiny základných práv a svobod.

Rovnosť strán patrí k pojmovým znakom civilného procesu, preto každá úprava civilného procesu jej musí venovať náležitú pozornosť. Postavenie súdu ako nezúčastneného tretieho a dve rovné strany vedúce spor dávajú základnú tvár procesu ako sporu o právo.⁴⁸

Občiansky súdny rád zakotvuje princíp rovnosti, ktorý sa vzťahuje ako na fyzické, tak na právnické osoby, v § 18. Účastníci konania stoja pred súdom v rovnom postavení. Súd má povinnosť zaistiť im rovnaké možnosti k uplatneniu ich práv. V tejto súvislosti sa tiež hovorí o tzv. rovnosti zbraní, ktorá vyjadruje, že obidve strany sporu majú rovnaké možnosti účasti, vyjadrenia a jednaní, bez toho aby niektorá z týchto strán bola akokoľvek procesne zvýhodnená.⁴⁹ Všetky ustanovenia o.s.ř. je nutné vykladať a aplikovať tak, aby nedošlo k porušeniu tohto princípu. Princíp rovnosti, týkajúci sa procesného postavenia účastníkov, sám o sebe nedopadá na výsledok sporu, z čoho vyplýva, že výsledkom konania nemôže byť tento princíp porušený.⁵⁰

Zásada rovnosti účastníkov pred súdom sa premieta do mnohých ustanovení o.s.ř. Účastníci majú právo jednať pred súdom vo svojom materskom jazyku. Účastníkovi, ktorého materským jazykom je iný ako český jazyk, súd ustanoví tlmočníka hneď, ako táto potreba vyjde v konaní najavo. To isté platí o ustanovení tlmočníka účastníkovi, s ktorým sa nie je možné dorozumieť inak než niektorým z komunikačných systémov nepočujúcich a hlucho-slepých osôb. Účastníkovi, ktorý realizuje právo jednať pred súdom vo svojom materskom jazyku, nie je možné uložiť náhradu nákladov spojených s ustanovením tlmočníka. Náhradu nákladov tlmočenia platí v takomto prípade štát. Ide o realizáciu povinnosti súdu zaistiť účastníkom konania rovnaké možnosti k uplatneniu

48 Zoulík, F. : *Rovnosť strán a profesionalita v civilním procesu*. Bulletin advokacie č. 9/1999, s. 7.

49 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 67.

50 Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 24.6.2002, sp. zn. IV. ÚS 140/02.

ich práv.⁵¹

O práve jednať vo svojom materskom jazyku je súd povinný účastníka konania poučiť vtedy, ak táto potreba vyjde v konaní najavo. Z toho, že sa konania zúčastní cudzinec, ešte pre súd nevyplýva povinnosť ho o tomto práve poučiť. Táto potreba sa však môže vyskytnúť kedykoľvek v priebehu konania. Súd je povinný poučiť účastníka o práve jednať vo svojom materskom jazyku vtedy, ak v konaní vyjde najavo, že tento účastník neovláda jazyk, v ktorom sa jednanie vedie.⁵²

Poučenie účastníkov konania súdom o ich procesných právach a povinnostiach patrí takisto k zárukám rovnosti. Súd poučuje účastníkov o právach a povinnostiach vyplývajúcich z procesnoprávných predpisov, o tom, ako majú previesť jednotlivé procesné úkony a tiež o tom, ako v nich odstrániť prípadné vady tak, aby vyvolali zamýšľané účinky. Súd však nesmie do procesu zasahovať takým spôsobom, ktorým by radil účastníkom, čo majú v konkrétnej situácii robiť, aby dosiahli žiadaného právneho účinku, pretože tým by docielil pravý opak, a to zásadné porušenie princípu rovnosti.⁵³ Do poučovacej povinnosti súdu ďalej nepatrí poučovať žalobcu o tom, koho má žalovať. V tomto prípade ide o otázku tzv. vecnej legitímácie a to, či žalovaný je aj v skutočnosti nositeľom tvrdenej subjektívnej povinnosti, sa ukáže až v konečnom rozhodnutí. Ak by súd poučil žalobcu v tomto zmysle, išlo by o poučenie o hmotnom práve, ktorým by prekročil medze procesných pravidiel a založil tak nerovnosť medzi účastníkmi konania.⁵⁴

Medzi ďalšie ustanovenia, do ktorých sa premieta princíp rovnosti môžeme zaradiť predovšetkým právo vystupovať osobne alebo prostredníctvom zástupcu, právo nahliadať do súdneho spisu a činiť si z neho opisy a výpisy, právo byť predvolaný k jednaniu, právo predniesť alebo doplniť svoje návrhy vo veci, právo vyjadriť sa k návrhom na dôkazy a ku všetkým dôkazom, ktoré boli prevedené a tiež právo na doručenie rozhodnutia.⁵⁵ Zo zásady rovnosti je treba vychádzať aj pri interpretácii ustanovenia § 138 ods. 1 o.s.ř., ktoré zakotvuje právo na oslobodenie od súdnych poplatkov za podmienok tam uvedených. Ústavný súd konštatoval, že toto ustanovenie sa týka všetkých účastníkov konania a preto návrh na oslobodenie od súdnych

51 Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 28.4.1984, sp. zn. 1 Cz 15/84.

52 Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30.9.1998, sp. zn. 2 Cdon 813/97.

53 Uznesenie Ústavného súdu ČR zo dňa 5.3.1998, sp. zn. III. ÚS 480/97.

54 Uznesenie Vrchného súdu v Prahe zo dňa 25.5.1993, sp. zn. 3 Cdo 70/93.

55 Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 25.5.1994, sp. zn. II. ÚS 74/93.

poplatkov je oprávnená podať nielen fyzická, ale aj právnická osoba, ktorá má rovnako ako fyzická osoba spôsobilosť byť účastníkom konania. Ústavný súd vyvodil, že nákladné a obtiažne zisťovanie pomerov právnickej osoby pri rozhodovaní o oslobodení od súdnych poplatkov nemôže znamenať automatické vylúčenie aplikácie tohto ustanovenia. Tým by došlo k zásahu do zásady rovnosti účastníkov a tiež do práva na prístup k súdu.⁵⁶

6.2. Procesné práva a povinnosti účastníkov

Účastníci konania sú v jeho priebehu vybavení množstvom procesných práv. Jedným z najdôležitejších je právo činiť dispozičné úkony, prostredníctvom ktorých realizujú svoje práva a povinnosti. Prostredníctvom dispozičných úkonov účastníci disponujú s konaním a jeho predmetom. Dispozičná zásada, ktorá vyjadruje procesnú iniciatívu v rukách účastníkov, sa prejavuje najmä v sporovom konaní, pre nesporové konanie je charakteristická zásada oficiality. Medzi dispozičné úkony môžeme zaradiť napríklad žalobu, jej zmenu či späťvzatie, vzájomnú žalobu, súdny zmier, uznanie nároku, riadne a mimoriadne opravné prostriedky. Účastníci sú oprávnení činiť dispozičné úkony akoukoľvek formou, pokiaľ zákon určitú formu nevyžaduje.⁵⁷ Ďalším procesným právom účastníkov konania je napríklad právo byť predvolaný, právo nahliadať do spisu, právo vyjadriť sa k návrhom a dôkazom, právo vyjadriť sa k osobám sudcov z hľadiska ich zaujatosti, či právo na doručenie rozhodnutia.

Medzi procesné povinnosti účastníkov konania patrí v prvom rade povinnosť súčinnosti so súdom. V sporovom konaní, kde sa uplatňuje prejednávací zásada, súd zisťuje skutkový stav v rozsahu tvrdenom účastníkmi a pomocou dôkazov účastníkmi uvedených. Účastník, ktorý chce v spore uspieť, je povinný uviesť rozhodné skutočnosti a označiť dôkazy k ich preukázaniu.⁵⁸ Nesplnenie týchto povinností znamená, že sa mu nepodarilo uniesť bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno. Nedostatok súčinnosti so súdom tak spravidla vedie k nepriaznivému rozhodnutiu.

V nesporovom konaní sa uplatňuje zásada vyšetrovacia. Podľa tejto zásady je zodpovedný za zistenie skutkového stavu súd, ktorý má povinnosť previesť aj iné

⁵⁶ Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 3.9.1998, sp. zn. IV. ÚS 13/98.

⁵⁷ Stavinohová, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 217 a 233-234.

⁵⁸ Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 74.

dôkazy, ako boli účastníkmi navrhované. Aj v tomto konaní sú však účastníci povinní uviesť rozhodné skutočnosti a označiť potrebné dôkazy. Nesplnenie týchto povinností ale nie je spojené s procesnými bremenami.⁵⁹

K procesným povinnostiam účastníka konania patrí tiež povinnosť dostaviť sa na predvolanie. V prípade porušenia povinnosti žalovaným dostaviť sa k prvému jednaniu, ktoré sa vo veci konalo, môže súd za stanovených podmienok rozhodnúť o žalobe rozsudkom pre zmeškanie. Ak by sa predvolaný nedostavil bez ospravedlnenia na výsluch alebo k znalcovi, môže ho dať predseda senátu predviesť. K plneniu procesných povinností súd okrem predvedenia môže využiť aj poriadkovú pokutu či vykázanie z miesta.

⁵⁹ Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 18-19.

7. Spoločenstvo účastníkov

Inštitút spoločenstva účastníkov sa uplatňuje v sporovom konaní, kde proti sebe stoja s protichodnými záujmami žalobca a žalovaný. Zákon pripúšťa možnosť, že na strane žalobcu alebo žalovaného bude v spore vystupovať viacero osôb. V prípade, že tomu tak bude, pôjde o spoločenstvo účastníkov alebo tzv. subjektívnu kumuláciu.

Zmyslom existencie spoločenstva účastníkov je potreba dôkladného prejednávania veci so všetkými, ktorých práv a povinností sa predmet konania dotýka a tiež naplnenie zásady hospodárnosti konania.⁶⁰ Významnú úlohu zohráva tiež požiadavka, aby neboli vydávané rozhodnutia, ktoré si navzájom budú odporovať.

Spoločenstvo môže vzniknúť rôznymi spôsobmi už na začiatku konania alebo až v jeho priebehu. Vzniká napríklad tým, že žalobu podá viac osôb, v žalobe sú označení viacerí žalovaní, dôjde k spojeniu vecí k spoločnému prejednávaniu a rozhodnutiu alebo do konania pristúpi ďalší účastník.⁶¹

V praxi sa rozoznáva niekoľko druhov spoločenstva, a to spoločenstvo aktívne a pasívne, spoločenstvo dobrovoľné a nútené a spoločenstvo samostatné a nerozlučné.

Kritériom pre rozlíšenie aktívneho a pasívneho spoločenstva bude to, či sa tvorí spoločenstvo na strane žalobcu alebo na strane žalovaného. V prípade, že sa v spore vyskytuje viacero žalobcov, pôjde o spoločenstvo aktívne. V opačnom prípade, teda vtedy, ak je v spore viac osôb na strane žalovanej, hovoríme o spoločenstve pasívnom. V niektorých publikáciách sa však môžeme stretnúť aj s treťou možnosťou, ktorú predstavuje spoločenstvo obapolné. O takéto spoločenstvo pôjde vtedy, keď viac osôb vystupuje ako na strane žalobcu, tak na strane žalovaného.⁶²

Rozdiel medzi spoločenstvom núteným a spoločenstvom dobrovoľným spočíva v tzv. vecnej legitímácii spoločníkov. Zatiaľ čo vznik dobrovoľného spoločenstva, v ktorom vystupujú spoločníci, z ktorých by bol v spore každý legitimovaný sám o sebe, závisí na vôli spoločníkov, resp. na vôli súdu, nútené spoločenstvo vzniká povinne z toho dôvodu,

60 Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 590.

61 Schelleová, I. a kol. : *Civilní proces*. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 240.

62 David, L., Ištvanek, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. : *Občanský soudní řád. Komentář. I.díl*. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 418.

že jeho účastníci sú vecne legitimovaní iba spoločne.⁶³

Podľa toho, či sa musí účinok rozsudku vzťahovať na všetkých spoločníkov v spoločenstve alebo nie, rozlišujeme spoločenstvo samostatné a spoločenstvo nerozlučné. Hlavným kritériom v tomto prípade bude povaha konania, ktorá vyplýva z hmotného práva.⁶⁴ Otázkou bude, či hmotné právo umožňuje rozhodnutie o predmete konania voči každému spoločníkovi samostatne alebo nie.

Samostatné spoločenstvo upravuje ustanovenie § 91 ods. 1 o.s.ř. Jeho podstata spočíva v tom, že každý zo samostatných spoločníkov jedná v konaní sám za seba. To znamená, že zo svojich úkonov v konaní je zaviazaný iba on sám, úkony sú účinné len pre jeho osobu. Ostatní spoločníci týmito úkonmi viazaní nebudú. Tak napríklad ak sa jeden zo spoločníkov rozhodne s opačnou stranou uzavrieť zmier, bude sa tento zmier vzťahovať iba naňho samotného. Toto pravidlo sa týka aj nečinnosti spoločníkov. Ak by boli vo vzťahu k jednému zo spoločníkov napríklad splnené predpoklady na vydanie rozsudku pre zmeškanie, bude tento rozsudok záväzný opäť len pre tohto spoločníka.⁶⁵ Z toho vyplýva, že v samostatnom spoločenstve vystupuje každý spoločník voči odporcovi samostatne, spoločná je len procesná stránka veci. To, že o právach a povinnostiach každého spoločníka bude súd rozhodovať samostatne a nezávisle, má vplyv aj na výsledok konania, ktorý nemusí byť pre všetkých spoločníkov rovnaký.⁶⁶ Tak by tomu mohlo byť napríklad v prípade, keby námietku premlčania uplatnil len jeden zo samostatných spoločníkov. Súd bude v samostatnom spoločenstve rozhodovať buď samostatnými rozsudkami alebo jedným rozsudkom, ktorý bude obsahovať samostatné výroky týkajúce sa jednotlivých spoločníkov.

V nerozlučnom spoločenstve ide o také spoločné práva a povinnosti, že sa rozsudok bude vzťahovať na všetkých spoločníkov stojacich na jednej strane. To stanoví § 91 ods. 2 o.s.ř. Nerozlučné spoločenstvo je charakteristické tým, že úkony jedného zo spoločníkov platia aj pre ostatných, zaväzujú ich. Ak by napríklad podal niektorý z nerozlučných spoločníkov odvolanie, postavil by tým do roly odvolateľa aj spoločníkov ostatných bez ohľadu na to, či odvolanie sami podali alebo nie. Občanský soudní řád

63 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 161.

64 Schelleová, I. a kol. : *Civilní proces*. Praha : Eurolex Bohemia, 2006, s. 240.

65 David, L., Ištvanek, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. : *Občanský soudní řád. Komentář. I.díl*. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 420.

66 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 161.

však vypočítava niektoré zásadné dispozičné úkony, ktoré sú nerozluční spoločníci oprávnení urobiť jedine spoločne. Patrí sem zmena návrhu, jeho späťvzatie, uznanie nároku a uzatvorenie zmluvy. Niektoré publikácie do tejto skupiny úkonov analogicky radia ešte vzdanie sa odvolania, jeho späťvzatie, či späťvzatie dovolania.⁶⁷ K týmto dispozičným úkonom je treba súhlas všetkých účastníkov vystupujúcich na jednej strane. Ak by si úkony jednotlivých spoločníkov navzájom odporovali, súd by zrejme musel pri rozhodovaní uvážiť všetky okolnosti konania a prihliadnuť k tým, ktoré by boli pre spoločníkov najpriaznivejšie. V nerozlučnom spoločenstve bude súd rozhodovať jediným rozsudkom a výsledok konania bude pre všetkých spoločníkov stojacich na jednej strane sporu rovnaký.

Súdna judikatúra sa otázkou samostatného a nerozlučného spoločenstva zaoberá pomerne často. Z toho dôvodu sa mi javí ako vhodné uviesť na záver tejto kapitoly niekoľko príkladov.

Za samostatné bolo napríklad označené spoločenstvo podielových spoluvlastníkov nehnuteľností ako žalovaných v konaní o určení vlastníckeho práva žalobcu. Súd konštatoval, že ideálny podiel na spoluvlastníctve má charakter samostatnej veci a teda, že právny osud jednotlivých podielov sa posudzuje samostatne. Preto ak žalobca zobral späť žalobu len voči jedinému spoločníkovi, konanie sa zastavuje len voči nemu. Ostatní spoločníci ostávajú žalovanými a pokračujú v konaní aj naďalej.⁶⁸

Podobne sú podľa súdnej praxe posudzované osoby zaviazané k solidárnemu plneniu. V prípade, že vystupuje na strane žalovanej viac osôb zviazaných spoločne a nerozdielne, majú v konaní postavenie samostatných spoločníkov.⁶⁹ Je tomu tak preto, lebo v rámci solidárnych záväzkov sa vytvára toľko samostatných záväzkových právnych vzťahov, koľko je v nich dlžníkov. Tieto vzťahy majú síce rovnaký predmet plnenia, no práva a povinnosti, ktoré tvoria obsah týchto vzťahov, môžu byť často rozdielne.⁷⁰

Postavenie nerozlučných spoločníkov majú naopak dediči, ktorí sú až do

67 Napr. Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 591.

68 Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25.6.2008, sp. zn. 30 Cdo 1648/2007.

69 Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23.1.2007, sp. zn. 20 Cdo 670/2006.

70 David, L., Ištvanek, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. : *Občanský soudní řád. Komentář. I.díl*. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 420.

vysporiadania dedičstva považovaní za vlastníkov celého majetku patriaceho do dedičstva a z právnych úkonov, ktoré sa týkajú vecí alebo práv patriacich do dedičstva, sú oprávnení a povinní voči iným osobám spoločne a nerozdielne. V sporoch týkajúcich sa týchto vecí alebo práv majú potom dediči postavenie nerozlučných spoločníkov, pretože sa tu jedná o také spoločné práva a povinnosti, že sa rozhodnutie sporu musí nevyhnutne vzťahovať na všetkých dedičov.⁷¹

O nerozlučné spoločenstvo pôjde ďalej aj v prípade, že nastane spor o splnenie dohody o výmene bytov viac ako dvoch užívateľov. V tomto spore budú mať všetci účastníci dohody postavenie nerozlučných spoločníkov.⁷²

Podstata práva spoločného nájmu bytu manželmi spočíva v tom, že toto právo svedčí obidvom spoločne a nerozdielne. Z toho dôvodu v sporoch s inými osobami týkajúcich sa výkonu tohto práva, majú manželia ako spoloční nájomníci v konaní postavenie nerozlučných spoločníkov.⁷³

71 Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26.7.2001, sp. zn. 20 Cdo 1921/99.

72 Rozsudok Mestského súdu v Prahe zo dňa 3.11.1971, sp. zn. 9 Co 590/71.

73 Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 22.11.2007, sp. zn. 26 Cdo 3228/2006.

8. Pristúpenie a zámena účastníkov

8.1. Pojem

Pristúpenie a zámenu účastníkov konania upravuje ustanovenie § 92 o.s.ř. Ide o procesné inštitúty, ktoré sa uplatnia len v sporovom konaní, ak sú splnené zákonom stanovené predpoklady. V nesporovom konaní, v ktorom vecná legitímácia vlastne splýva s účasťstvom, neprichádza aplikácia inštitútov pristúpenia a zámény účastníkov konania do úvahy. V prípade, že súd v nesporovom konaní zistí, že sa konania nezúčastní niekto, o koho právach a povinnostiach sa má v konaní jednať, uznesením ho priberie do konania, hneď ako sa o ňom dozvie. Ak súd v opačnom prípade zistí, že sa konania zúčastňuje niekto, o koho právach a povinnostiach sa v konaní nejedná, uznesením jeho účasť v konaní ukončí. Z materiálneho vymedzenia účastníkov v nesporovom konaní vyplýva, že otázku vecnej legitímácie nie je v týchto konaniach potrebné posudzovať.

Zmyslom procesných inštitútov pristúpenia a zámény účastníkov je napraviť nedostatok vecnej legitímácie, či už aktívnej alebo pasívnej, ktorý tu bol už na začiatku konania, ale vyšiel najavo až v jeho priebehu. Vecná legitímácia je predpokladom úspechu vo veci a jej nedostatok vedie k zamietnutiu žaloby. Práve pomocou pristúpenia a zámény je možné tomuto zamietnutiu čeliť tým, že do konania k pôvodnému účastníkovi pristúpi ďalší účastník alebo tým, že nový účastník nahradí účastníka pôvodného.

Od inštitútov pristúpenia a zámény účastníkov, ktoré slúžia k náprave nedostatku vecnej legitímácie, ktorý tu bol už na začiatku konania, je treba dôsledne odlišovať inštitút procesného nástupníctva pri tzv. singulárnej sukcesii. Rozdiel spočíva v tom, že úlohou procesného nástupníctva, upraveného v ustanovení § 107a o.s.ř., je napraviť nedostatok vecnej legitímácie, ku ktorej strate došlo až po zahájení konania. Bližší výklad o procesnom nástupníctve pri tzv. singulárnej sukcesii bude podaný v nasledujúcej kapitole.

8.2. Pristúpenie účastníkov

Pristúpenie účastníkov sa snaží zabrániť zamietnutiu žaloby tým, že k pôvodnému

účastníkovi pristúpi do konania ďalšia osoba. Stane sa tak preto, lebo pôvodný účastník nebol podľa hmotného práva vecne legitimovaný sám, ale len v spojení s touto osobou. Pôjde napríklad o prípad neplatnosti závetu, v ktorom bude žalovaný len jeden z viacerých dedičov. V takomto prípade by súd musel žalobu z dôvodu nedostatku vecnej legitimácie zamietnuť.

Aby mohlo dôjsť k pristúpeniu účastníka do konania, musia byť splnené zákonom stanovené predpoklady. Vzhľadom na to, že žalobca ako tzv. pán sporu rozhoduje o tom, kto má byť účastníkom konania, je základným predpokladom pristúpenia jeho návrh. V prípade, že dochádza k pristúpeniu na strane žalobcu, je ďalej treba súhlas osoby, ktorá takto do konania vstupuje. Potreba tohto súhlasu vychádza zo zásady, že nikto sa nemôže stať žalobcom proti svojej vôli. Naopak súhlas toho, kto má pristúpiť na stranu žalovaného, netreba. Posledná podmienka, ktorej splnenie zákon v súvislosti s pristúpením vyžaduje, je privolenie súdu s pristúpením. O návrhu žalobcu na pristúpenie rozhoduje súd uznesením, ktorým pristúpenie nového účastníka do konania pripustí alebo nepripustí.⁷⁴

Podmienkou vstupu ďalšieho účastníka do konania na druhej strane nie je jeho vecná legitimácia. Pri rozhodovaní o pristúpení ďalšieho účastníka do konania sa súd touto otázkou nezaobrá. Ide o hmotnoprávnu otázku, ktorá je predmetom dokazovania a býva zvyčajne zistená až na konci procesu. Vecná legitimácia teda nie je ani v prípade pristúpenia podmienkou účastenstva v konaní a súd sa s ňou vysporiada až v konečnom rozhodnutí vo veci.⁷⁵

8.3. Záměna účastníků

Pri záměne účastníků dochádza k tomu, že pôvodný žalobca alebo žalovaný, ktorý nie je vecne legitimovaný, z konania vystúpi a na jeho miesto nastúpi nový účastník.

Aj v prípade záměny musia byť splnené určité zákonom stanovené predpoklady, aby k nej mohlo dôjsť. Rovnako ako u pristúpenia účastníka, treba k záměne návrh žalobcu a privolenie súdu. Aj v tomto prípade rozhoduje súd o návrhu žalobcu uznesením. Zákon tu navyše vyžaduje tiež súhlas žalovaného so záměnou. Dôvody môžu byť rôzne. Keby bol napríklad pôvodný žalovaný vymenený za iného, mohol by prísť o náhradu

⁷⁴ Matějková, A. : *Přistoupení versus záměna účastníka*. Právní rádce č. 6/2007, s. 13.

⁷⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 16.8.2005, sp. zn. 33 Odo 903/2005.

nákladov, ktoré mu v priebehu konania vznikli.⁷⁶ Ak má byť takto zamenený žalobca, musí so zámenou súhlasiť aj ten, kto má vstúpiť na jeho miesto. Súhlas nového žalovaného sa nevyžaduje.

Ani u zámeny účastníkov, podobne ako u pristúpenia, súd nebude v rámci rozhodovania o návrhu žalobcu skúmať vecnú legitimitáciu nového účastníka. Otázkou vecnej legitimitácie sa bude súd zaoberať až v rozhodnutí vo veci samej.

V prípade, že súd zámenu účastníkov uznesením pripustí, bude to znamenať, že odtiaľ pôjde už o novú právnu vec. Z toho vyplýva, že medzi ostávajúcimi účastníkmi konania a novým účastníkom vzniká nový právny vzťah a pre účastníka, ktorý z konania vystupuje, sa toto konanie končí.⁷⁷

8.4. Spoločné rysy pristúpenia a zámeny účastníkov

K pristúpeniu a k zámenе účastníkov konania dochádza vždy na návrh a to len počas konania pred súdom prvého stupňa. V odvolacom ani dovolacom konaní nie sú pristúpenie ani zámena prípustné. Návrh na pristúpenie či zámenu sa podáva písomne a musí obsahovať presné označenie ako pôvodných, tak nových účastníkov. Žalobca by mal v návrhu vyličiť základné skutkové okolnosti, z ktorých vyplýva jeho nárok voči novému žalovanému. Dňom podania návrhu na pristúpenie alebo zámenu dochádza k stavaniu behu premlčacích a prekluzívnych lehôt voči novému žalovanému a ku vzniku nového procesnoprávneho vzťahu s novými procesnými subjektami.⁷⁸

O návrhu na pristúpenie alebo zámenu rozhoduje súd uznesením. Ak návrhu vyhovie, uznesenie sa doručuje doterajším účastníkom konania a osobe, ktorá vstupuje alebo pristupuje do konania. Ak pristúpenie alebo zámenu nepripustí, uznesenie doručí len doterajším účastníkom konania.⁷⁹

Proti uzneseniu, ktorým súd rozhodne o návrhu žalobcu na pristúpenie alebo zámenu, je možné podať odvolanie. Proti uzneseniu odvolacieho súdu, ktorým potvrdí alebo zmení uznesenie súdu prvého stupňa, ktorým bolo rozhodnuté o pristúpení alebo zámenе, pripúšťa ustanovenie § 239 ods. 1 písm. b) o.s.ř možnosť podať dovolanie.

⁷⁶ Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 108.

⁷⁷ Doležal, T. : *Záměna účastníka řízení a povinnost náhrady nákladů řízení*. Bulletin advokacie č. 6/2004, s. 52-53.

⁷⁸ Matějková, A. : *Přistoupení versus záměna účastníka*. Právní rádce č. 6/2007, s. 15.

⁷⁹ Svobodová, I. : *Přistoupení a záměna podle občanského soudního řádu*. Právní praxe č. 10/1995, s. 646.

Súd pristúpenie alebo zámenu účastníkov nepripustí vtedy, ak by nimi došlo k takému nedostatku podmienok konania, ktoré by bránili pokračovaniu v konaní. Tak by tomu bolo v prípade, kedy by nový účastník nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, vznikla by voči novému účastníkovi prekážka veci zahájenej alebo prekážka veci právoplatne rozhodnutej alebo by tým súd voči nemu založil nedostatok svojej právomoci či vecnej príslušnosti. Súd pri rozhodovaní o pripustení alebo nepripustení pristúpenia alebo zámene účastníkov prihliada aj k tomu, aby bola dodržaná zásada hospodárnosti konania. Z toho vyplýva, že zámenu alebo pristúpenie by nemal pripustiť ani vtedy, ak by nimi bola táto zásada porušená.⁸⁰

V prípade, že súd návrhu vyhovie, stáva sa nový žalovaný účastníkom konania dňom právnej moci tohto rozhodnutia súdu. Ďalší žalobca do konania vstupuje okamihom, kedy vysloví voči súdu súhlas so svojim vstupom do konania. Nový žalobca či žalovaný nie je viazaný úkonmi svojho predchodcu, neplatí preňho povinnosť prijať stav konania, aký tu je v dobe jeho vstupu do konania. Konanie tak začína od začiatku.⁸¹

V praxi však neraz nastala situácia, kedy sa žalobca snažil prostredníctvom pristúpenia účastníka obísť jeho zámenu. Jeho úmysel spočíval v tom, že po pristúpení nového žalobcu vezme svoju žalobu späť alebo v prípade, že pristúpil nový žalovaný, vezme späť žalobu proti pôvodnému žalovanému. Tým sa snažil obísť splnenie jedného z povinných predpokladov zámene, a to súhlas žalovaného. Súd by však nemal pripustiť pristúpenie ďalšieho účastníka do konania vtedy, ak je zrejmé, že pôvodný účastník nebol už v dobe jeho zahájenia vecne legitimovaný a návrhom na pristúpenie žalobca obchádza inštitút zámene.⁸²

80 Matějková, A. : *Přistoupení versus záměna účastníka*. Právní rádce č. 6/2007, s. 14.

81 Winterová, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011, s. 159.

82 Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 15.2.2006, sp. zn. 29 Odo 119/2006.

9. Procesné nástupníctvo

9.1. Obecne

Od zámeny a pristúpenia účastníkov je treba dôsledne odlišovať ich zmenu alebo tzv. procesné nástupníctvo. Inštitút procesného nástupníctva, upravený v ustanovení § 107 a § 107a o.s.ř., reaguje na právne nástupníctvo v oblasti hmotného práva, pri ktorom dochádza k prevodu alebo prechodu práv a povinností z ich pôvodného nositeľa na právneho nástupcu. Sukcesia v hmotnoprávných vzťahoch môže mať dvojakú podobu. V prípade, že dochádza k prevodu alebo prechodu práv a povinností z jednej osoby na druhú v plnom rozsahu, hovoríme o tzv. univerzálnej sukcesii. Pri univerzálnej sukcesii zaniká právna subjektivita pôvodného nositeľa a právny nástupca vstupuje do všetkých práv a povinností, u ktorých to ich povaha pripúšťa. V prípade, že dochádza k prevodu alebo prechodu len niektorých práv a povinností z pôvodného nositeľa na právneho nástupcu a právna subjektivita pôvodného nositeľa nezaniká, hovoríme o tzv. sukcesii singulárnej. Takáto sukcesia vo sfére hmotného práva sa nepochybne prejaví aj v civilnom procese, a to prostredníctvom procesného nástupníctva ako jeho autonómneho inštitútu. Procesné nástupníctvo je však možné v občianskom súdnom konaní uplatniť len vtedy, ak hmotnoprávna sukcesia nastane v okamihu po zahájení konania do jeho právoplatného skončenia.⁸³

9.2. Procesné nástupníctvo podľa § 107 o.s.ř.

Pri univerzálnej sukcesii dochádza k prechodu práv a povinností z jednej osoby na druhú v plnom rozsahu. To sa prejaví aj v procese, a to tzv. procesným nástupníctvom, ktoré upravuje ustanovenie § 107 o.s.ř.

Procesné nástupníctvo spája o.s.ř. so stratou spôsobilosti byť účastníkom konania ako jedným zo základných predpokladov účastenstva. Fyzická osoba stráca spôsobilosť byť účastníkom konania smrťou, právnická osoba svojim zánikom. Podmienkou pre postup súdu podľa § 107 o.s.ř. je, že fyzická alebo právnická osoba mala spôsobilosť byť účastníkom konania v deň jeho zahájenia. To znamená, že k procesnému nástupníctvu nemôže dôjsť vtedy, ak v návrhu na zahájenie konania je ako účastník označená fyzická osoba, ktorá zomrela alebo bola prehlásená za mŕtvu ešte pred

⁸³ Večera, I. : *Procesní nástupníctví u právnických osob*. Právní rádce č. 5/2003, s. 1-2.

zahájením konania, alebo právnická osoba, ktorá v dobe zahájenia konania ešte nevznikla predpísaným spôsobom alebo naopak tá, ktorá už zanikla. V takýchto prípadoch bude súd povinný podľa § 104 ods. 1 o.s.ř. konanie zastaviť. Tým, že sa od počiatku zúčastnila konania osoba, ktorá nemala spôsobilosť byť účastníkom konania, nedošlo k účinnému založeniu procesného vzťahu medzi týmto a ostatnými účastníkmi a tiež nedošlo k splneniu podmienok, za ktorých môže súd rozhodnúť vo veci samej. Z uvedeného vyplýva, že procesné nástupníctvo je prípustné jedine vtedy, ak účastník konania stratil spôsobilosť byť účastníkom konania až po jeho zahájení.⁸⁴

Špecifikom inštitútu procesného nástupníctva je jeho systematické zaradenie v o.s.ř. medzi prekážky postupu konania. Spôsobilosť byť účastníkom konania je jedným z predpokladov účastenstva a jej strata po jeho zahájení konania má za následok nedostatok podmienky konania a bráni ďalšiemu pokračovaniu v konaní. Súd je preto povinný začať riešiť tento nedostatok z úradnej povinnosti.

Ak dôjde po zahájení konania k strate spôsobilosti byť účastníkom konania predtým, než je konanie právoplatne skončené, súd podľa povahy veci posúdi, či môže v konaní ďalej pokračovať, alebo ho musí zastaviť. Pokračovať je možné napríklad vtedy, ak v prípade náhrady škody zomrie jeden z viacerých žalovaných, ktorí sú zodpovední za škodu spoločne a nerozdielne. Ustanovenie § 107 ods. 5 o.s.ř. stanoví, že súd zastaví konanie najmä v prípade smrti manžela pred právoplatným skončením konania o rozvod, o neplatnosť manželstva alebo o určenie, či tu manželstvo je alebo nie je, ak zákon nedovoľuje, aby sa v konaní pokračovalo. Rovnako musí súd konanie zastaviť v prípade smrti partnera pred právoplatným skončením konania o zrušenie, neplatnosť či neexistenciu partnerstva. Ak už bolo v takejto veci vydané rozhodnutie, súd ho súčasne so zastavením konania zruší. Medzi ďalšie prekážky, ktoré by bránili pokračovaniu v konaní by bolo možné zaradiť prípady, ak by v konaní išlo o také práva a povinnosti, ktoré by boli podľa hmotnoprávnej úpravy viazané len na osobu účastníka a ich prechod na inú osobu by bol z toho dôvodu vylúčený, alebo prípady, kedy by smrťou alebo zánikom účastníka došlo k zániku právneho vzťahu, o ktorý v konaní išlo a ďalej tiež situácie, kedy by účastník konania žiadneho právneho nástupcu nemal.⁸⁵ V prípadoch, kedy nie je možné v konaní pokračovať ihneď, súd konanie uznesením preruší. To, či je

84 Bureš, J., Drápal, L. : *Procesní nástupnictví v civilním soudním řízení*. Právní praxe v podnikání č. 9/1994, s. 1.

85 Bureš, J., Drápal, L. : Ref. 82, s. 2.

možné v konaní pokračovať ihneď, závisí od povahy predmetu konania, tiež od osoby, ktorá stratila spôsobilosť byť účastníkom konania, prípadne od stavu konania, v ktorom sú zisťovaní právni nástupníci tejto osoby.⁸⁶ Uznesením rozhodne súd takisto o tom, s kým potom bude v konaní ďalej pokračovať.

Kto je procesným nástupcom fyzickej osoby stanoví § 107 ods. 2 o.s.ř. Procesným nástupcom fyzickej osoby sú jej dediči, prípadne tí z nich, ktorí podľa výsledku dedičského konania prevzali právo alebo povinnosť, o ktoré v konaní ide, ak zákon nestanoví inak. Vzhľadom na to, že dedičstvo sa nadobúda už v okamihu poručiteľovej smrti, dediči nastupujú na miesto poručiteľa práve týmto dňom. V tejto chvíli však ešte spravidla nebude okruh dedičov známy, a z toho dôvodu súd konanie preruší do doby, než dedičské konanie skončí. V prípade, že by v dôsledku prerušenia konania hrozilo nebezpečenstvo z omeškania, môže súd ustanoviť neznámym dedičom opatrovníka a v konaní ďalej pokračovať.⁸⁷

Procesným nástupcom právnickej osoby sú podľa § 107 ods. 3 o.s.ř. tí, ktorí po zániku právnickej osoby vstúpili do jej práv a povinností, prípadne tí, ktorí po zániku právnickej osoby prevzali práva a povinnosti, o ktoré v konaní ide, ak zákon nestanoví inak. V týchto prípadoch nebude spravidla nutné konanie prerušovať, pretože výmaz zanikajúcich právnických osôb a zápis ich právnych nástupcov sa bude diať súčasne.

Ak súd pokračuje v konaní s procesným nástupcom účastníka, je tento nástupca povinný prijať stav konania, aký tu je v dobe jeho nástupu do konania a konanie pokračuje v tom štádiu, v ktorom sa práve nachádzalo.

Inštitút procesného nástupníctva pri strate spôsobilosti byť účastníkom konania sa použije ako v sporovom, tak v nesorovom konaní.⁸⁸ K procesnému nástupníctvu môže dôjsť v okamihu od zahájenia konania pred súdom prvého stupňa až do jeho právoplatného skončenia, môže k nemu tiež dôjsť v odvolacom konaní. Proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým bolo rozhodnuté o tom, kto je procesným nástupcom účastníka alebo o tom, že konanie bude podľa § 107 ods. 5 o.s.ř. zastavené, je podľa § 239 ods. 1 písm. b) o.s.ř. prípustné dovolanie. Procesné nástupníctvo podľa § 107 o.s.ř. je ďalej možné aplikovať tiež v konaní o dovolaní, konaní o žalobe na

86 Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 724.

87 Stavínková, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 232.

88 Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 105.

obnovu konania a v konaní o žalobe pre zmätočnosť.

9.3. Procesné nástupníctvo podľa § 107a o.s.ř.

V občianskom súdnom konaní sa však vyskytujú aj situácie, pri ktorých dochádza k prevodu či prechodu práv a povinností účastníka konania na inú osobu bez toho, aby pôvodný účastník stratil procesnú subjektivitu. Na tieto situácie dopadá ustanovenie § 107a o.s.ř. Účastník konania v dôsledku prechodu či prevodu práv a povinností, o ktoré v konaní ide, stráca svoje hmotnoprávne oprávnenia. Dochádza k strate vecnej legitímácie, ktorá je podmienkou úspechu vo veci a ktorej nedostatok vedie k zamietnutiu žaloby. Z toho dôvodu je úprava situácie, pri ktorej dochádza po zahájení konania k prevodu či prechodu práv a povinností z účastníka na inú osobu v praxi veľmi žiaduca. Dôležité je tiež odlišenie procesného nástupníctva podľa § 107a o.s.ř. od inštitútov pristúpenia a zámeny účastníkov. Kým úlohou pristúpenia a zámeny účastníkov konania je napraviť nedostatok vecnej legitímácie, ktorá tu bola už v dobe zahájenia konania, procesné nástupníctvo podľa § 107a o.s.ř. reaguje na situácie, kedy došlo k strate vecnej legitímácie až v priebehu konania.

Procesné nástupníctvo pri tzv. singulárnej sukcesii je možné uplatniť jedine v sporovom konaní. V nesporovom konaní, ktoré vychádza z materiálneho vymedzenia účastníkov konania, je aplikácia tohto procesného inštitútu vylúčená. Procesné nástupníctvo podľa § 107a o.s.ř. prichádza do úvahy v konaní pred súdom prvého stupňa, tak pred odvolacím súdom. Ďalej môže byť uplatnené v konaní o žalobe na obnovu konania. Vylúčené je naproti tomu v konaní o žalobe pre zmätočnosť a tiež v konaní o dovolaní.

Zatiaľ čo účastník konania stráca svoje materiálne práva, jeho procesné postavenie sa v dôsledku singulárnej sukcesie nemení. Prevod alebo prechod práva či povinnosti, o ktoré v konaní ide, nemá sám o sebe vplyv na okruh účastníkov konania.⁸⁹ Žalobca je však oprávnený navrhnúť, aby nadobúdateľ práva či povinnosti vstúpil do konania na miesto doterajšieho účastníka. Toto právo môže žalobca využiť vtedy, ak má za to, že po zahájení konania nastala právna skutočnosť, s ktorou právne predpisy spájajú prevod alebo prechod práva či povinnosti účastníka konania, o ktoré v konaní ide. K podaniu tohto návrhu je tak oprávnený výlučne žalobca, pokiaľ súd o veci ešte nerozhodol.

⁸⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25.6.2007, sp. zn. 32 Odo 743/2006.

Žalovanému a ani tomu, kto nadobudol práva alebo povinnosti, o ktoré v konaní ide, tak nenáleží právo navrhnúť súdu, aby pripustil vstup nadobúdateľa práva alebo povinnosti do konania. Ak by došlo k podaniu návrhu týmito osobami, išlo by o návrh podaný neoprávnenou osobou a súd by ho z toho dôvodu zamietol.⁹⁰

K náležitostiam návrhu žalobcu patrí jednak právna skutočnosť, ktorá mala za následok prevod alebo prechod práva či povinnosti, jednak uvedenie času, kedy táto skutočnosť nastala a tiež označenie osoby, ktorá má do konania vstúpiť na jeho miesto, prípadne na miesto žalovaného. O práve žalobcu podať takýto návrh poskytuje súd poučenie za podmienok uvedených v § 118a ods. 4 o.s.ř. Súd je povinný poučiť žalobcu vždy vtedy, ak v priebehu konania vyjde najavo rozhodná právna skutočnosť, ktorá má z pohľadu výsledku konania vplyv na aktívnu alebo pasívnu vecnú legitimáciu.⁹¹

Procesným nástupníctvom, upraveným v § 107a o.s.ř., sa súd, narozdiel od procesného nástupníctva podľa § 107 o.s.ř., nezaoberá z úradnej povinnosti. Aby súd mohol návrhu žalobcu vyhovieť, musia byť splnené určité formálne podmienky. Musí byť preukázané, že právna skutočnosť, s ktorou právne predpisy spájajú prevod alebo prechod práv alebo povinností na iného naozaj nastala, že sa táto právna skutočnosť týka práva alebo povinnosti doterajšieho účastníka konania a že nastala po zahájení konania. Súd ďalej skúma, či s touto skutočnosťou právne predpisy obecné spájajú prevod alebo prechod práva alebo povinnosti, teda či nejde o právnu skutočnosť, ktorá podľa právnych predpisov nemôže mať za následok prechod alebo prevod práva alebo povinnosti a či je v konkrétnom prípade spôsobilá mať za následok prevod alebo prechod práva alebo povinnosti, o ktoré v konaní ide. Tým, či tvrdené právo alebo povinnosť, ktoré mali byť prevedené alebo mali prejsť na iného, skutočne existujú, alebo tým, či k ich prevodu alebo prechodu skutočne došlo, sa bude súd zaoberať až v rozhodnutí vo veci samej.⁹² K predpokladom, aby súd mohol vyhovieť návrhu, patrí tiež súhlas toho, kto má do konania vstúpiť na miesto žalobcu. Súhlas toho, kto má do konania vstúpiť na miesto žalovaného zákon nevyžaduje.

O návrhu žalobcu rozhoduje súd uznesením. Ak súd návrhu uznesením vyhovie, stáva sa osoba, ktorá nadobudla právo alebo povinnosť účastníkom konania odo dňa

⁹⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23.9.2004, sp. zn. 21 Cdo 1105/2004.

⁹¹ Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 736.

⁹² Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25.6.2007, sp. zn. 32 Odo 743/2006.

nadobudnutia právnej moci tohto uznesenia. Týmto dňom prestáva byť účastníkom konania ten, na ktorého miesto nový účastník vstúpil.⁹³

Vstupom nového účastníka do konania zostávajú právne účinky spojené s podaním žaloby zachované a tento účastník je povinný prijať stav konania, aký tu je v dobe jeho vstupu.

⁹³ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30.11.2005, sp. zn. 29 Odo 47/2005.

10. Vedľajšie účasťenstvo

Vedľajšie účasťenstvo, upravené v § 93 o.s.ř., spočíva v tom, že popri žalobcovi alebo žalovanom sa môže konania zúčastniť osoba, ktorá má na jeho výsledku právny záujem. Vedľajší účastník prichádza do úvahy len v sporovom konaní. Môže sa zúčastniť konania na strane žalobcu alebo žalovaného. Pripojenie k obidvom stranám je vylúčené z logického dôvodu, keďže pre strany v sporovom konaní je charakteristické to, že v konaní uplatňujú protichodný záujem. Dôvodom, pre ktorý sa vedľajší účastník konania zúčastní, je snaha pomôcť hlavnému účastníkovi vyhrať spor.

Nevyhnutnou podmienkou vedľajšieho účasťenstva je spôsobilosť vedľajšieho účastníka byť účastníkom konania a takisto právny záujem na víťazstve jednej alebo druhej strany. Právny záujem vedľajšieho účastníka je daný vtedy, ak výsledok konania určitým spôsobom ovplyvní jeho právne postavenie, zasiahne do jeho právnej sféry. Znamená to, že prípadná prehra hlavného účastníka by mala na právne postavenie vedľajšieho účastníka negatívny dopad. Napríklad do konania o určení otcovstva je oprávnená ako vedľajší účastník vstúpiť matka neplnoletého dieťaťa, ktoré podalo žalobu na určení otcovstva. Jej právny záujem na tomto určení bude nepochybný, dôkazom čoho je aj to, že sama je oprávnená takúto žalobu podať.⁹⁴

Ustanovenie § 93 ods. 2 o.s.ř. stanoví, že vedľajší účastník vstupuje do konania buď z vlastného podnetu alebo na výzvu niektorého z účastníkov učenú prostredníctvom súdu. V prípade, že vstupuje do konania z vlastného podnetu, stane sa jeho účastníkom v okamihu, kedy dôjde súdu oznámenie o tomto vstupe. Ak však bola voči takejto osobe učená výzva prostredníctvom súdu, závisí to len od jej vôle, či na ňu bude alebo nebude reagovať. V prípade, že sa rozhodne vstúpiť na základe tejto výzvy do konania, vedľajším účastníkom sa opäť stane v okamihu oznámenia tejto skutočnosti súdu.⁹⁵

„Vedľejší účasťenství v řízení nelze založit proti vůli účastníka, kterého má vedľejší účastník podporovat.“⁹⁶ S jeho vstupom teda musí súhlasit' hlavný účastník, na ktorého strane má vedľajší účastník vystupovať. Počet vedľajších účastníkov na strane žalobcu či žalovaného nie je obmedzený. K žalobcovi sa vedľajší účastník môže pripojiť už v okamihu podania žaloby, k žalovanému až potom, čo mu bude žaloba doručená. Ak sa

94 Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 31.3.1979, sp. zn. 1 Cz 8/79.

95 Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 606.

96 Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30.6.2004, sp. zn. 29 Odo 806/2002.

vedľajší účastník pridruzuje k viacerým žalobcom alebo žalovaným, ktorí tvoria procesné spoločenstvo, je rozhodujúce, o aké spoločenstvo pôjde. V samostatnom spoločenstve pristúpi vedľajší účastník len k tomu spoločníkovi, na ktorého víťazstve má právny záujem. V prípade, že má právny záujem na víťazstve viacerých samostatných spoločníkov, je oprávnený pristúpiť ku všetkým z nich. V nerozlučnom spoločenstve naopak platí, že ak vedľajší účastník pristúpi hoci len k jednému spoločníkovi, pristúpil tým zároveň aj k ostatným.

Vstup vedľajšieho účastníka do konania je možný v celom jeho priebehu, od zahájenia do právoplatného skončenia. Je oprávnený vstúpiť do konania pred súdom prvého stupňa, pred odvolacím súdom, do konania o dovolaní, o žalobe na obnovu konania či o žalobe pre zmätočnosť. V niektorých konaniach však zákon vedľajšie účastnenstvo výslovne vylučuje. Tak je tomu v konaní o rozvod, neplatnosť manželstva alebo určení, či tu manželstvo je alebo nie je. Je to z toho dôvodu, že ide o rýdzo osobné záležitosti, do ktorých by tretia osoba zasahovať nemala. Aj keď to zákon výslovne neuvádza, analogicky by do tejto skupiny konaní bolo možné zaradiť aj konanie o zrušení, neplatnosti alebo neexistencii partnerstva.⁹⁷

Vystúpenie vedľajšieho účastníka z konania závisí len na jeho vôli. Vedľajší účastník sa môže kedykoľvek v priebehu konania slobodne rozhodnúť, že z neho vystúpi, napríklad ak už nebude mať záujem v spore pomôcť hlavnému účastníkovi. O vystúpení z konania je vedľajší účastník povinný informovať súd a tým sa jeho účasť v konaní ukončuje.⁹⁸

Ustanovenie § 93 ods. 2 o.s.ř. stanoví, že o prípustnosti vedľajšieho účastnenstva rozhoduje súd na návrh. Z toho vyplýva, že pokiaľ takýto návrh niektorým z účastníkov konania podaný nebude, súd prípustnosť vedľajšieho účastnenstva neskúma. Vedľajším účastníkom konania sa však tretia osoba bez ďalšieho stane aj vtedy, keď niektorý z účastníkov podal takúto námietku neprípustnosti vedľajšieho účastnenstva. O tejto námietke rozhoduje súd uznesením. Ak o námietke rozhoduje súd prvého stupňa, je proti tomuto uzneseniu odvolanie prípustné. Dovolanie proti uzneseniu o odvolaní však prípustné nie je.⁹⁹

97 David, L., Ištvanek, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. : *Občanský soudní řád. Komentář. I.díl.* Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 436-437.

98 Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občanské právo procesní.* 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 112.

99 Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář.* 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 607.

Pokiaľ zákon nestanoví inak, platia pre odvolacie konanie primerane ustanovenia o konaní pred súdom prvého stupňa. Z toho vyplýva, že námietku neprípustnosti vedľajšieho účasťenstva učenú podľa § 93 ods. 2 o.s.ř., je možné učiniť aj pred odvolacím súdom, a to aj v prípade, že vedľajší účastník vstúpil do konania pred súdom prvého stupňa. O tejto námietke bude potom rozhodovať odvolací súd.¹⁰⁰ Keďže v tomto prípade pôjde o rozhodnutie odvolacieho súdu, nebude možné proti nemu podať odvolanie, pretože odvolanie je prípustné len proti rozhodnutiu súdu prvého stupňa, ak to zákon výslovne nevyklučuje. Rozhodnutie odvolacieho súdu teda nie je možné napadnúť odvolaním, aj keď bolo vydané priamo v odvolacom konaní bez toho, aby došlo k preskúmaniu rozhodnutia súdu prvého stupňa. Toto rozhodnutie nie je rozhodnutím súdu prvého stupňa, ale rozhodnutím odvolacieho súdu procesnej povahy. Nejde teda o meritórne rozhodnutie a nejde o rozhodnutie, ktorým bolo potvrdené rozhodnutie súdu prvého stupňa a preto proti tomuto rozhodnutiu neprichádza do úvahy ani podanie dovolania.¹⁰¹

Kým súd nerozhodne o námietke neprípustnosti, nie je možné v konaní ďalej pokračovať, aj keď by to asi bolo v mnohých prípadoch vzhľadom na možné priet'ahy v konaní účelnejšie.

Ustanovenie § 93 ods. 3 o.s.ř. stanoví, že vedľajší účastník má rovnaké práva a povinnosti ako účastník hlavný. Jedná sa o práva a povinnosti procesnej povahy. Je oprávnený podávať procesné návrhy, vyjadrovať sa ku všetkému ako účastník, súd ho predvoláva k jednaniam, doručuje mu rozhodnutia. Vedľajší účastník však nemôže disponovať konaním ani jeho predmetom. Nie je preto napríklad oprávnený zmeniť žalobu, zobrať ju späť, uzavrieť zmier či uznať nárok. V konaní jedná vedľajší účastník sám za seba. Vzhľadom na to, že zmyslom vedľajšieho účasťenstva je pomôcť podporovanej strane dosiahnuť víťazstvo v spore a činiť úkony, ktoré pomáhajú zlepšiť jej postavenie, nemali by si úkony vedľajšieho a ním podporovaného účastníka odporovať. V prípade, že by k tomu predsa len došlo, je súd podľa § 93 ods. 2 vety tretej o.s.ř. povinný posúdiť tieto úkony po uvážení všetkých okolností.¹⁰² Vždy však bude nutné prihliadať k tomu, že spor vedie hlavný účastník, a teda práve jeho činnosť bude v konaní rozhodujúca. Z úkonov vedľajšieho účastníka by súd mal preto

¹⁰⁰Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27.2.2007, sp. zn. 29 Odo 260/2005.

¹⁰¹Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23.1.2003, sp. zn. 26 Cdo 8/2003.

¹⁰²Škárková, M. a kol. : *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. Praha : Linde, 2009, s. 205.

vychádzať len vtedy, ak by pre hlavného účastníka znamenali priaznivejší výsledok v spore. Vedľajší účastník je v konaní treťou osobou, súd mu v rozhodnutí o veci samej preto nemôže priznať žiadne práva či uložiť žiadne povinnosti.¹⁰³

Občanský soudní řád upravuje tiež možnosť podávať opravné prostriedky vedľajším účastníkom za stanovených podmienok. Odvolanie môže vedľajší účastník podať podľa § 203 ods. 1 o.s.ř. len vtedy, ak vstúpil do konania najneskôr do pätnástich dní po doručení rozhodnutia účastníkovi, ktorého v konaní podporuje. Jeho odvolanie však nie je prípustné vtedy, ak by sa účastník, ktorého v konaní podporuje odvolania vzdal alebo s odvolaním by nesúhlasil. Ustanovenie § 231 ods. 1 o.s.ř. zakotvuje možnosť vedľajšieho účastníka podať žalobu na obnovu konania a žalobu pre zmätočnosť za podmienky, že vstúpil do pôvodného konania. Ak s takouto žalobou podporovaný účastník nesúhlasí, žaloba je neprípustná. Čo sa týka možnosti vedľajšieho účastníka podať dovolanie, názory na túto otázku sa značne rozchádzajú. Kým jedni tvrdia, že zákon výslovne právo podať dovolanie vedľajším účastníkom neupravuje a z toho dôvodu vedľajší účastník nie je osobou oprávnenou k jeho podaniu,¹⁰⁴ iní vychádzajú z toho, že v pochybnostiach by mala byť zvolená interpretácia umožňujúca výkon práva. S dovolaním vedľajšieho účastníka, podobne ako v prípade odvolania, žaloby na obnovu konania a žaloby pre zmätočnosť, by ale podporovaný účastník musel súhlasiť.¹⁰⁵

103Kindl, M., Šíma, A., David, O. : *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008, s. 113.

104Napr. uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25.7.2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003.

105David, L., Ištváněk, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. : *Občanský soudní řád. Komentář. I.díl*. Praha : Wolters Kluwer, 2009, s. 442.

11. Hlavná intervencia

Podstata hlavnej intervencie, ktorú upravuje § 91a o.s.ř. spočíva v tom, že ak si na vec alebo právo, o ktorých medzi určitými osobami prebieha konanie, nárokuje tretia osoba, ktorá nie je účastníkom tohto konania, môže táto osoba až do právoplatného skončenia tohto konania podať žalobu proti jeho účastníkom. Napríklad ak je medzi žalobcom a žalovaným vedený spor o vydanie určitej veci a tretia osoba má za to, že ona sama je vlastníkom tejto veci, je oprávnená podať žalobu proti obidvom účastníkom. Cieľom hlavnej intervencie je najmä snaha realizovať zásadu hospodárnosti civilného procesu tým, že hlavný intervent je oprávnený zasiahnuť do prebiehajúceho konania a teda nemusí so svojim nárokom čakať až do jeho skončenia.¹⁰⁶

Žaloba, ktorou hlavný intervent uplatňuje svoj nárok, smeruje proti všetkým účastníkom doterajšieho konania. Tí sa zo zákona spolu ocitajú na strane žalovanej, kde medzi nimi dochádza k vytvoreniu procesného spoločenstva.

Hlavnú intervenciu je možné uplatniť v sporovom konaní kedykoľvek od jeho zahájenia až do právoplatného skončenia. Dochádza ňou k zahájeniu nového konania a teda k rozlíšeniu pôvodného konania a konania o hlavnej intervencii. V tejto súvislosti sa kladie otázka, ako má súd postupovať vo vzájomnom vzťahu medzi týmito konaniami. Jednou z možností je spojiť obidve konania podľa § 112 ods. 1 o.s.ř. do spoločného konania alebo môže súd postupovať podľa § 109 ods. 2 písm. c) o.s.ř. tak, že pôvodné konanie preruší až do rozhodnutia intervenčného sporu.

V prípade, že by došlo k spojeniu obidvoch konaní, znamenalo by to možnosť jednotne posúdiť skutkové a právne okolnosti a rozhodnúť v konaní jediným rozsudkom. K spojeniu však nemôže dôjsť vtedy, ak v pôvodnom konaní už prebieha konanie o odvolaní. V takomto prípade by muselo byť pôvodné konanie prerušené až do vtedy, kým nebude rozhodnuté o hlavnej intervencii.¹⁰⁷

Druhou možnosťou je pôvodné konanie prerušiť a počkať na výsledok konania o hlavnej intervencii. Dôvod prerušenia práve tohto konania sa kryje s podstatou hlavnej intervencie, ktorou je zásada hospodárnosti konania. V prípade, že by súd postupoval opačne, nemala by hlavná intervencia význam.

Súd sa bude v konaní o žalobe, ktorou hlavný intervent uplatnil svoj nárok, vždy

106Stavinohová, J., Hlavsa, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003, s. 229.

107Těmín, T., Freibert, P. : *Hlavní intervence*. Právní rádce č. 8/2003, s. 2-3.

zaoberať otázkou jej dôvodnosti. Ak je táto žaloba dôvodná, súd jej vyhovie a žaloba v pôvodnom konaní musí byť z toho dôvodu zamietnutá. V prípade zamietnutia žaloby hlavného intervenenta, bude súd rozhodovať ďalej o žalobe medzi účastníkmi pôvodného konania.¹⁰⁸

Občanský soudní řád zakotvuje pravidlá o stanovení vecnej a miestnej príslušnosti súdov rozhodujúcich o hlavnej intervencii. Podľa § 9a o.s.ř. sú k prejednaniu žaloby podľa § 91a o.s.ř. príslušné v prvom stupni okresné alebo krajské sudy podľa toho, u ktorého z nich prebieha v prvom stupni konanie o veci alebo práve, na ktoré si žalobca činí nárok. Miestne príslušným je podľa § 88 písm. r) o.s.ř. ten súd, u ktorého prebieha pôvodné konanie.

¹⁰⁸Bureš, J., Drápal, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s.599.

12. Záver

Právna úprava účastníkov konania je súčasťou právnej úpravy civilného procesu, ktorá prešla v minulosti viacerými zmenami. Dôvodom rozsiahlych zmien bolo predovšetkým reagovať na zmeny spoločenskej situácie, ktoré na území Českej republiky nastali. Postupne sa tu vystriedalo niekoľko civilných kódexov, ktoré reagovali na potreby vtedajšej doby. Do roku 1950 platil na území bývalého Československa recipovaný rakúsky civilní soudní řád z roku 1935. Po udalostiach v roku 1948 ho vystriedal nový občanský soudní řád ovplyvnený sovietskym vzorom a v roku 1963 občanský soudní řád, ktorý po množstve novelizácií platí dodnes. Občanský soudní řád, účinný od 1. apríla 1964, nadväzoval na ideový základ položený Ústavou z roku 1960, ktorá postupne prechádzala od parlamentarizmu k jednote štátnej moci a jej základným cieľom bolo vybudovať socialistickú spoločnosť. Takáto úprava nezodpovedala požiadavkám demokratického právneho štátu a preto bol občanský soudní řád po roku 1989 mnohokrát novelizovaný. Medzi jeho najvýznamnejšie novely patria zákon č. 519/1991 Sb., zákon č. 30/2000 Sb., zákon č. 151/2002 Sb. a zákon č. 7/2009 Sb.

Pre účasť v občianskom súdnom konaní mala zásadný význam najmä novela prevedená zákonom č. 30/2000 Sb., ktorej účelom bolo pripraviť pôdu pre rekonštrukciu civilného procesu. Kľúčovým aspektom novely bolo rozlíšenie sporového a nesporového konania, ktoré malo vplyv aj na označenie účastníkov konania. Účastníci sporového konania sa od novely označujú len ako žalobca a žalovaný. Ďalšími významnými zmenami, ktoré novela zaviedla, bolo rozšírenie právnej úpravy zastúpenia účastníkov, spresnenie podmienok, za ktorých súd ustanoví tlmočníka účastníkovi, ktorý jedná pred súdom vo svojom materskom jazyku, za predpokladu, že jeho materským jazykom nie je český jazyk, rozšírenie možnosti vstupu štátneho zastupiteľstva do zahájeného konania, zavedenie inštitútu hlavnej intervencie či procesného nástupníctva pri tzv. singularnej sukcesii, ktorý sa javil v praxi ako veľmi problematický.

Hlavný cieľ jednotlivých noviel spočíval najmä v presadení práva na spravodlivý proces, v zjednodušení procesných postupov, odbremenení súdov, či v zamedzení prieťahom v súdnom konaní. Aj napriek týmto snahám však ostala základná koncepcia

občanského soudního řádu nezmenená a potreba rekonifikácie je z toho dôvodu stále žiaduca a zároveň nevyhnutná.

Vstupom Českej republiky do Európskej únie sa stali prameňom práva aj predpisy európskeho práva, ktorých účelom je harmonizovať právnu úpravu jednotlivých členských štátov. Pri rekonifikácii civilného procesu preto bude potrebné prihliadať aj k nim.

Predkladaná práca sa zaoberá súčasnou právnou úpravou účastníkov civilného konania. Aj napriek tomu, že úprava účasťstva už prešla viacerými zmenami, stále tu existujú určité nedostatky, ktoré bude treba v rámci novej právnej úpravy odstrániť.

V prvom rade by som chcela upozorniť na ustanovenie § 20 o.s.ř., ktoré upravuje procesnú spôsobilosť účastníkov konania. Toto ustanovenie obsahuje výslovný odkaz na hmotnoprávnu úpravu. Spôsobilosť samostatne jednať pred súdom má každý v tom rozsahu, v akom má spôsobilosť vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti. V niektorých prípadoch však zákon priznáva procesnú spôsobilosť aj neplnoletým alebo osobám, ktoré by ju inak nemali. Z tohto hľadiska považujem za vhodné doplnenie § 20 o.s.ř. v tom smere, že sa buď uvedie výslovný výpočet prípadov, v ktorých zákon priznáva procesnú spôsobilosť nad rámec spôsobilosti hmotnoprávnej alebo tak, že zákon stanoví, podobne ako v § 19 o.s.ř., že procesnú spôsobilosť má inak ten, komu ju zákon priznáva.

Právna úprava hlavnej intervencie, ktorá bola do občanského soudního řádu zavedená najmä preto, aby prispela k efektívnosti civilného procesu, sa mi takisto javí ako nedostatočná. Dôvodom je predovšetkým absencia právnej úpravy vzťahu medzi pôvodným konaním a konaním o hlavnej intervencii. Riešením, ktoré prichádza do úvahy, je spojenie obidvoch konaní priamo zo zákona alebo možnosť prerušenia pôvodného konania, kým nebude rozhodnuté v konaní o hlavnej intervencii. Výhoda prvého riešenia spočíva v tom, že konania spolu skutkovo súvisia a ich spojenie umožňuje jednotné posúdenie skutkových a právnych skutočností. V druhom prípade by išlo aj naďalej o dve na sebe nezávislé konania, pričom pôvodné konanie by nesmelo skončiť skôr ako konanie o hlavnej intervencii. Ak by súd vyhovel žalobe, ktorou bola hlavná intervencia uplatnená, musel by žalobu v pôvodnom konaní zamietnuť. Zákonodarca tak má možnosť zvoliť jedno z ponúkaných riešení a odstrániť tak pochybnosti, ktoré vznikajú pri aplikácii inštitútu hlavnej intervencie v praxi.

Ďalej považujem za vhodné doplniť právnu úpravu vedľajšieho účastenstva, a to konkrétne v možnosti vedľajšieho účastníka podať dovolanie. Ide o otázku do značnej miery problematickú, pretože zákon právo podať dovolanie vedľajšiemu účastníkovi výslovne nepriznáva a ani judikatúra nedáva na túto otázku jednoznačnú odpoveď. Väčšia názorov však vychádza z toho, že vzhľadom na to, že zákon túto otázku narozdiel od možnosti podať odvolanie, žalobu pre zmätočnosť a žalobu na obnovu konania nerieši, vedľajší účastník osobou oprávnenou k podaniu dovolania nie je. Podľa môjho názoru by preto bolo vhodné vyplniť túto medzeru tak, že zákon právo podať dovolanie vedľajšiemu účastníkovi výslovne prizná, s tým, že to nepôjde v prípade, ak s tým podporovaný účastník nebude súhlasiť.

Za sporné ďalej považujem zaradenie inštitútu procesného nástupníctva pri tzv. singulárnej sukcesii, upraveného v § 107a o.s.ř., medzi prekážky postupu konania. Zatiaľ čo procesné nástupníctvo, pri ktorom dochádza ku strate spôsobilosti byť účastníkom konania, medzi prekážky postupu konania nepochybne patrí, v prípade prevodu alebo prechodu práva alebo povinnosti účastníka konania, ktorý nemá vplyv na jeho procesnú subjektivitu, je to otázne. Pri procesnom nástupníctve pri tzv. singulárnej sukcesii dochádza k strate vecnej legitímácie. Keďže vecná legitímácia účastníka konania, ktorá je podmienkou úspechu vo veci, nepatrí medzi predpoklady účastenstva a jej strata nebráni ďalšiemu pokračovaniu v konaní, bolo by zrejme praktické zaradiť toto ustanovenie inam.

To boli moje postrehy, čo sa týka možnosti zlepšenia právnej úpravy účastníkov konania. Každú jednu zmenu právnej úpravy však bude treba dopredu dôkladne premyslieť a zvážiť jej dopad praktický život.

13. Zoznam bibliografických odkazov

Učebnice, monografie a komentáre

- BUREŠ, J., DRÁPAL, L. a kol. : *Občanský soudní řád I,II. Komentář*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 2009
- DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. : *Občanský soudní řád. Komentář. I.díl*. Praha : Wolters Kluwer, 2009
- KINDL, M., ŠÍMA, A., DAVID, O. : *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008
- SCHELLEOVÁ, I. a kol. : *Civilní proces*. Praha : Eurolex Bohemia, 2006
- STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. : *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno : Doplněk, 2003
- ŠKÁROVÁ, M. a kol. : *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. Praha : Linde, 2009
- WINTEROVÁ, A. a kol. : *Civilní právo procesní*. 6. vyd. Praha : Linde, 2011

Články v odborných časopisoch

- BUREŠ, J., DRÁPAL, L. : *Procesní nástupnictví v civilním soudním řízení*. Právní praxe v podnikání, 1994, č. 9, s. 1
- DOLEŽAL, T. : *Záměna účastníka řízení a povinnost náhrady nákladů řízení*. Bulletin advokacie, 2004, č. 6, s. 52-53
- FALDYNA, F. : *Označení účastníků v občanském soudním řízení*. Právo a podnikání, 1996, č. 4, s. 21-25
- HLAVSA, P. : *K účasti státního zástupce v civilním řízení*. Právní praxe v podnikání, 1998, č. 11, s. 3
- HRUŠÁKOVÁ, M., STAVINHOVÁ, J., GREGOROVÁ, Z. : *K některým otázkám právní subjektivity a způsobilosti k právním úkonům u nezletilých*. Právní rozhledy, 1997, č. 2, s. 55
- KOLÁŘOVÁ, L. : *O životě a smrti právnické osoby*. Právní praxe, 1993, č. 8, s. 495-498
- KOPECKÝ, M. : *Obec v soudním řízení*. Právní praxe, 1998, č. 5, s. 312

- MATĚJKOVÁ, A. : *Přistoupení versus záměna účastníka*. Právní rádce, 2007, č. 6, s. 13-15
- SPÁČIL, J. : *Sporné otázky procesního nástupnictví*. Právní praxe, 1995, č. 7, s. 402-414
- SVOBODA, K. : *Hlavní intervence. Co s ní?* Právní rádce, 2007, č. 4, s. 17-19
- SVOBODOVÁ, I. : *Přistoupení a záměna podle občanského soudního řádu*. Právní praxe, 1995, č. 10, s. 646
- TĚMÍN, T., FREIBERT, P. : *Hlavní intervence*. Právní rádce, 2003, č. 8, s. 2-3
- VEČERA, I. : *Procesní nástupnictví u právnických osob*. Právní rádce, 2003, č. 5, s. 1-2
- VYVADIL, J. : *K výkladu § 42, 43 a 92 občanského soudního řádu*. Právní praxe, 1994, č. 5, s. 276-278
- WINTEROVÁ, A. : *K rekodifikaci občanského soudního řádu v České republice*. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica, 2004, č. 4, s. 73-80
- WINTEROVÁ, A. : *Příspěvek k diskusi o procesním nástupnictví*. Právní praxe, 1997, č. 10, s. 627
- ZOULÍK, F. : *Rovnost stran a profesionalita v civilním procesu*. Bulletin advokacie, 1999, č. 9, s. 7

Judikatura

- Nález Ústavného soudu ČR zo dňa 25.5.1994, sp. zn. II. ÚS 74/93
- Nález Ústavného soudu ČR zo dňa 6.6.1995, sp. zn. II. ÚS 79/95
- Uznesenie Ústavného soudu ČR zo dňa 5.3.1998, sp. zn. III. ÚS 480/97
- Nález Ústavného soudu ČR zo dňa 3.9.1998, sp. zn. IV. ÚS 13/98
- Nález Ústavného soudu ČR zo dňa 24.6.2002, sp. zn. IV. ÚS 140/02
- Nález Ústavného soudu ČR zo dňa 25.9.2002, sp. zn. I. ÚS 559/2000
- Rozsudok Najvyššieho soudu ČSR zo dňa 26.4.1973, sp. zn. 1 Cz 28/73
- Rozsudok Najvyššieho soudu ČSR zo dňa 31.3.1979, sp. zn. 1 Cz 8/79
- Rozsudok Najvyššieho soudu ČSR zo dňa 28.12.1983, sp. zn. 3 Cz 88/83
- Rozsudok Najvyššieho soudu ČSR zo dňa 28.4.1984, sp. zn. 1 Cz 15/84

- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30.9.1998, sp. zn. 2 Cdon 813/97
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30.6.1999, sp. zn. 2 Cdon 680/97
- Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 14.9.1999, sp. zn. 25 Cdo 2144/98
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 26.7.2001, sp. zn. 20 Cdo 1921/99
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23.1.2003, sp. zn. 26 Cdo 8/2003
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25.7.2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30.6.2004, sp. zn. 29 Odo 806/2002
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23.9.2004, sp. zn. 21 Cdo 1105/2004
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27.10.2004, sp. zn. 29 Odo 466/2002
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 16.8.2005, sp. zn. 33 Odo 903/2005
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 30.11.2005, sp. zn. 29 Odo 47/2005
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 15.2.2006, sp. zn. 29 Odo 119/2006
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 23.1.2007, sp. zn. 20 Cdo 670/2006
- Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27.2.2007, sp. zn. 29 Odo 260/2005
- Uznesenie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25.6.2007, sp. zn. 32 Odo 743/2006
- Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 22.11.2007, sp. zn. 26 Cdo 3228/2006
- Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 25.6.2008, sp. zn. 30 Cdo 1648/2007
- Uznesenie Vrchného súdu v Prahe zo dňa 25.5.1993, sp. zn. 3 Cdo 70/93
- Rozsudok Vrchného súdu v Prahe zo dňa 18.4.1995, sp. zn. 6 Cdo 140/94
- Rozsudok Mestského súdu v Prahe zo dňa 3.11.1971, sp. zn. 9 Co 590/71

Internetové zdroje

- www.beck-online.cz
- www.cak.cz
- www.epravo.cz
- www.nsoud.cz